

Makale Künyesi (Araştırma): İlhan, E. (2023). Necâtî örnekleminde şiir mecmualarında yer alan bilinmeyen şiirlerin aidiyetine dair yöntem teklifi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 191-226.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1263007>

NECÂTÎ ÖRNEKLEMİNDE ŞİİR MECMUALARINDA YER ALAN BİLİNMEYEN ŞİİRLERİN AİDİYETİNE DAİR YÖNTEM TEKLİFİ¹

Enes İLHAN²

ÖZET

İçerdikleri şairler, biyografik bilgiler, çeşitli anekdotlar ve şiirler ile toplumun edebî zevk ve beklentilerine hitap eden şiir mecmuaları, biyografik kaynaklarda yer almayan şairleri ve yazma divanlar ile tenkitli neşirlerde bulunmayan şiirleri bulundurma ihtimalini her zaman bünyesinde barındıran çok yönlü metinlerdir. Gerek mecmualara dair gerçekleştirilen neşir çalışmalarında gerekse mecmualara atıfla oluşturulan makale ve bildiri düzeyindeki çalışmalarda şairlerin basılı divanlarında yer almayan şiirlerine dair başlıklar ve vurgular dikkat çekmektedir. Şiir mecmualarında bulunan tenkitli neşirlerde yer almayan şiirlerin tespit ve neşirinden daha mühimi şiirlerin atfedildikleri şaire olan aidiyetinin sorgulanması ameliyesidir. Taranılan çalışmalarda basılı divanlarda yer almadığı ifade edilen şiirlerin atfedildikleri şairlere olan aidiyetlerinin belirlenmesinde daha önceden kuramsal çerçevesi çizilen ve uygulanan bir metottan veya metot birliğinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Çoğunlukla metin neşirinden ibaret böylesi çalışmalarda az da olsa şiirlerin, atfedildikleri şairlere olan aidiyetlerinin dil, üslup ve tanıklanma durumları çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Şiirlerin yeterli sayıda kaynak metinde taranmadan ve başka şairlere atfedildiklerine dair şüphe durumları en aza indirgenmeden yapılan dil ve üslup incelemeleri, aidiyet meselesi açısından kıymetli olmakla beraber yeterli ve tatmin edici değildir. Bu noktada yapılan çalışmada ortaya konulan yöntem teklifinin, sorgulama işlemini büyük ölçüde gerçekleştireceği ve atfedilen şiirlerle ilgili yapılacak olan üslup incelemelerine gelinceye değin bir eleme mekanizması işlevi göreceği umulmaktadır.

Çalışmada ilk olarak neşri gerçekleştirilen ve muhtelif yazma eser kütüphanelerinde mevcut olan bine yakın şiir mecmuasında Necâtî şiirleri gözden geçirilmiştir. İşlem sonucunda Ali Nihat Tarlan tarafından hazırlanan *Necâtî Bey Dîvânı* neşirinde yer almayan 25 adet şiir tespit edilmiştir. Bu şiirler divanlar, şiir mecmuaları ve tezkire metinleri temelinde tarama ve tanıklama esasına dayalı uygulamalara tabi tutulmuş ve ulaşılan sonuçlara göre bazı kategorilere ayrılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle Necâtî'ye ait olabilecek şiirler belirlenirken şüpheli olanlar ayrılmış ve şüphe durumları izah edilmiştir.

¹ Makalenin yazımı esnasında Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü Eski Türk Edebiyatı bilim dalında yürütülen “Necati Bey Divanı: Metin - Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük” isimli doktora tez çalışmasından yararlanılmıştır.

² Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Arş. Gör. Dr. enesilhan@nku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-4452-5717>

Böylece Necâtî şiirleri örneği üzerinden benzer çalışmalar için bir yöntem ve kategorizasyon teklifinde bulunularak aidiyet temelli sorgulama işlemlerinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Divan edebiyatı, şiir mecmuaları, 15. yüzyıl, bilinmeyen şiirler, Necâtî Bey.

GİRİŞ

Şairlerin yayımlanan divanlarında yer almayan şiirleri çerçevesinde tertip edilen çalışmalar, klasik edebiyat araştırmaları sahasında belirli bir yekûna ulaşmıştır. Dikkat çekici bir niceliğe sahip böylesi çalışmalar, hemen her yazma metinde, metin tenkidi ile neşri gerçekleştirilen çalışmalarda yer almayan şiirlere ulaşma ihtimalinin mevcut olduğunu ima etmektedir. Bu ihtimal, şair ve müstensih gibi yazma esere ilk müdahalede bulunan kimselerden günümüzde yazma eserler üzerine araştırma gerçekleştiren bilim insanlarına kadar uzanan yoğun ve çoğu zaman belirsiz bir sürece dayanmaktadır. Söz gelimi *Necâtî Bey Divânı*'nın yüzü aşkın divan nüshası arasında bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda bir nüsha grubunda, Ali Nihat Tarlan tarafından hazırlanan tenkitli neşirde yer almayan şiirlerle karşılaşılabilir. Yahut şiirlerine rastlanılan iki yüze yakın mecmuanın çok azında o güne dek gün yüzüne çıkmamış bir şiir Necâtî Bey adına tanımlanabilmektedir. Divan nüshaları, şiir mecmuaları, tezkireler, arşiv metinleri vb. kaynak eserlerin çoğu kez çok az bir kısmında görülen yeni manzumelerin, bilinen manzumelerle beraber esere ekleniş sürecinde hangi saiklerin daha çok etkili olduğu tam olarak kestirilememekte; eserde bulunan yeni bir şiirin esere nasıl dâhil olduğu sorusu pek çok açıdan cevapsız kalmaktadır. Bu noktada yazara, müstensihe ve araştırmacıya yönelik geliştirilen bazı tespitler ve varsayımlarla meseleye ışık tutulmaya çalışılmaktadır.

Hayatının sonuna değin şiir yazmakla meşgul olan şairler, bu sürecin bazı kesitlerinde şiirlerini bir araya getirmişlerdir. Bazen şairlik yeteneğinin gelişimi ve tarihî hadiselerin bağlayıcılığıyla önceleri divana eklenen bir şiir, sonradan şairi tarafından çıkarılabilmektedir. Bu yazım süreci, bazı şiirlerin sayıca daha az divan nüshasında yer alması sonucunu doğuran etkenlerdendir. Divan nüshalarının bir kısmında bulunan yeni şiirler üzerinde amil olan diğer etken müstensihlerdir. Eser kopyalamakla meşgul olan müstensihlerin, kopya metin üzerinde çeşitli tasarruflarda bulunduğu müşahede edilmektedir. İstinsah edilen metinde bulunmayan mısra, beyit, şiir ve nesir metinleri nüshaya dâhil etme veya metin eksiltme, müstensihlerin metne müdahale sınırlarını göstermektedir³. Yazma metinler üzerinde başta metin tenkidi olmak üzere çeşitli metotlar vasıtasıyla araştırmalarda bulunan bilim insanları, hem bilinmeyen şiirlerin ortaya çıkmasına vesile olmakta hem de bilinmeyen şiirlerin varlığını sürdürmesine zemin hazırlamaktadır. Zira çok sayıda nüsha adedine sahip bir divanın tüm nüshalarının gözden geçirilmeyerek sadece belli sayıda nüshalar temelinde şekillenen divan neşri çalışmaları, gözden geçirilmeyen her nüshada neşri yapılan divanda bulunmayan şiirlerin olabileceği ihtimalini desteklemektedir. Ayrıca ele alınan divan nüshaları üzerinde,

³Müstensihlerin istinsah esnasında sergiledikleri hatalar ve metne müdahale örnekleri ile ilgili bk. (Ercan ve Hocaoğlu Alagöz, 2018).

çalışma esnasında yeterli, dikkatli ve özenli bir bilimsel tutumun takınılmaması, bazı şiirlerin gözden kaçarak neşre dâhil olmaması ile sonuçlanabilmektedir.

Bir şairin tenkitli neşri yapılan divanında yer almayan ve şair hakkında hazırlanmış herhangi bir çalışmada da bulunmayan şiirlerinin tespiti ve neşri önem arz eden çalışmalardandır. Tenkitli metin neşirlerinin temel gayesi şairin ağzından dökülen ve kaleminden çıkan şiirlerinin belirli bir metodoloji çerçevesinde kayda alınmasıdır⁴. Bilinmeyen bir şiirin tespiti, her şeyden önce tenkitli metin neşrini kemale erdirmeye gibi bir fonksiyonu icra edecektir. Şairin edebî kişiliğinin tespiti ile şiir dilinin hususiyetlerinin tahlili şiirleri vasıtasıyla gerçekleştiğinden temin edilen yeni şiirler, şairin sanatına açılan yeni pencereler anlamına gelmektedir. Tespit edilen manzume bir nazire, tesdis ve tahmis ise veya manzumede şairden önce ve şairle aynı devirde yaşayan başka şairlere göndermelerde bulunuluyorsa bu durum şairin şiir muhiti içerisindeki konumuna dair yapılabilecek değerlendirmeler için yön gösterici olacaktır. Temin edilen şiir yeni bir nazım şeklini ima edebilir veya çok az rastlanılan bir nazım türünü örneklendirebilir. Şu hâlde tespit edilen şiirler tür literatürü açısından da yarar sağlayacaklardır. Şairin basılı divanında yer almadığı iddiasını taşıyan bir çalışmadan yukarıda sıralanan çıktılarının alınabilmesi için her şeyden önce şiirin şaire aidiyetine dair bazı işlemlerin yapılması ve bu husustaki soru işaretlerinin en aza indirgenmesi gerekmektedir. Bu noktada karşılaşılan temel problem ise şiirin şaire aidiyetinin tescilinde güvenilen ve sıhhatinden emin olunan kaynak metinlerin tespiti meselesidir.

1. GÜVENİLİR BİR KAYNAK METİNDEN SÖZ EDİLEBİLİR Mİ?

Günümüzün tek tipleşmiş kitaplarına nazaran yazma eserler, ortaya çıktığı zamanın sosyal, kültürel ve tarihsel şartları ile direkt ilintili bir karaktere sahiptir. Yazarlar, müstensihler, mücellitler ve müzehhiplerin dâhil olduğu yazım sürecinden sonra ortaya çıkan yazma eserler hâliyle günümüz kitapları gibi sabit ve sitatik değildir⁵. Osmanlı müellif ve müstensihlerinin kitap ve nüsha arasında belirgin bir ayrıma gittiği tespit edilmektedir. Kitap ile yazarın zihninde teşekkül eden soyut metin anlaşılırken nüsha ile bu soyut metni de çevreleyen notların olduğu “kümülatif bir bilgi vasıtası” kastedilmektedir (Arslan, 2020, s. 21-22). “Yazma zihniyetli bir okurun dünyasında kitap, bugünün kusursuz, ideal, değişmez ve tek tip kitabının aksine eklemeler, çıkarmalar, hatalar, düzeltme ve değişiklikler barındırdıkları için karakteri itibarıyla eşsizdir” (Taşkın, 2020, s. 331). Bu karakter yapısı, tıpkı insanlar ve ataları arasındaki soy

⁴Martin West ve G. Thomas Tanselle, tenkitli neşrin esas amacının yazarın zihninde oluşan ve kâğıda dökmeye niyetlendiği metne ulaşmak olduğu kanaatindedirler. (Bordalejo, 2011, s. 53, 54, 60). Dilin dar ve kısıtlı çerçevesi içerisine şairin hayal dünyasından nakledilen şiir metni, ister istemez bazı değişikliklere uğrayacaktır. Tenkitli neşrin esas gayesine yönelik alternatif bir değerlendirme olması yönüyle bu yaklaşım dikkat çekicidir.

⁵Yazma eserlerin yazılış sürecinde ilk adım hattatlar tarafından metnin esere kaydedilmesi ile atılır. Metin yazılırken kenar cetveller, serlevhalar, tezhip ve minyatürler vb. tezyinat için boşluklar bırakılır. Bu boşluklar müzehhiplerin eser üzerindeki tasarruflarına göre şekillenir. Yazma eserlerde bu sıralama ve süreç bazı küçük değişiklikler gösterse de geneli itibarıyla yazım, çizim ve süslemede bu minvalde hazırlanan bir program takip edilir (Roxburg, 2012, s. 455).

ilişkilerinde olduğu gibi yazma eserler arasında da soya dayalı bir ilişkiyi zorunlu kılar. Nesebi doğrultusunda insanlar arasında görülen güven duygusu yazma eserlere yaklaşımda da geçerlidir. Yazma esere güven diğer bir ifade ile yazma eserin sıhhat derecesi, onun akrabaları ile kurduğu güçlü bağları ile doğru orantılıdır. Tenkitli neşir çalışmalarında ilk basamak olarak nüsha şecerelerinin kurulması güvenilir nüshaların temini endişesi iledir. Kendisinden önceki ve kendisinden sonraki yazma süreçleri belirlenebilen, hangi nüsha koluna mensup olduğu net bir biçimde tespit edilen bir yazma eser, imlası düzgün ve hacimli de olsa nesebi belli olmayan bir yazmadan çok daha güvenilirdir.

Klasik edebiyat metinlerinin neşri çerçevesinde hazırlanan çalışmalar, önemli bir yekûnu teşkil etmektedir. Tenkitli metin çalışmalarında sağlam ve güvenilir bir metnin tesisi çalışmanın dayandığı yazma eserin veya eserlerin karakteristiğinin çözümüne bağlıdır. Dil ve imla hususiyetleri, yazı, cilt, tezhip ve kâğıt özellikleri; vakıf, temellük, tesâhüb, mukabele, istinsah vb. kayıtlar, derkenar/ düzeltme notları ve mühürler yazma eserin sıhhatine dair ipuçlarını barındıran önemli verilerdir. Ancak tüm bu veriler tek başlarına değerlendirildiklerinde araştırmacıyı yeterli ve tatmin edici bir sonuca ulaştırılmaz. Bir nüshaya dair elde edilen tüm veriler, nüshaların birbirleri ile olan ilişkileri düzleminde değerlendirilmeli ve ucu, yazmalar silsilesine/ şablonuna varan bir sonuca ulaşma doğrultusunda kullanılmalıdır. Peki sadece birkaç şiirin şairine aidiyeti noktasında tanıklığına güvenilebilecek, bu hususta tek başına yeterli olan bir yazma eserden söz edilebilir mi? Bu noktada tüm yazma eserlerin oluşum süreçlerinin kendi içerisinde bazı farklılıklar gösterebileceği gerçeğini belirtmek gerekir. Sözelimi bir divan nüshası ile mecmua veya tezkire metninin yazım süreçleri temelinde bazı farklılıkları barındırır. Okuyucu, şair/ yazar ve müstensihin beklenti ve tasarruflarına göre şekillenen yazma eserlerin her biri kendi oluşum şartlarına göre değerlendirilmelidir.

1.1. Divan Nüshaları

Belli bir tertibe göre hazırlanan mürettep bir divan, başta Allah, peygamber ve din büyüklerinin övgüsü olmak üzere devrin padişahı ile devlet büyüklerine dair övgülerin yer aldığı kasideler ile başlar⁶. Kasidelerden sonra kıta ve kıta-i kebireler ile musammat (murabba, muhammes, müseddes) nazım şekilleri ile yazılmış manzumeler gelmektedir. Sonrasında genelde divanın en hacimli kısmı olan gazellere geçilmekte ve gazellerden sonra kıta, rubai, nazım ve müfretlerden oluşan manzumeler yer almaktadır (Mermer ve Koç Keskin, 2021, s. 50). Divan metinleri, Klasik edebiyatın sahip olduğu edebî birikimde önemli bir dilimi teşkil etmektedir. Şairler için en büyük övünç kaynağı şiirlerini mürettep bir divan şeklinde bir araya getirebilmektir. Şairlerden bazıları bu süreci hayatta iken yürütebilmekte iken divanı vefatından sonra tertip olunan şairler de

⁶Belirli bir düzen doğrultusunda oluşturulmayan divanlar da bulunmaktadır. Gayrı mürettep divanlar ve divançeler bu hususa örnek teşkil ederler.

tespit edilmektedir⁷. Hayatının son devrelerinde şiirlerini bir araya getiren şairler olduğu gibi belli devirlerde farklı divanlar tertip eden şairler de bulunmaktadır⁸.

Şairi tarafından veya şairin vefatından sonra tertip edilen divanlar ikinci aşamada kopyalanmak suretiyle çoğaltma işlemine tabi tutulur. Şairin şöhretine ve etki alanına oranla çoğaltılan divan nüshası adeti de değişkenlik gösterir. Klasik şiirin en önemli şairlerinden Bâkî'nin (ö. 1008/ 1600) *Dîvân*'ının nüsha adedinin 240'a yaklaştığı belirtilmektedir (Öztürk, 2022, s. 411). *Ahmet Paşa Dîvânı*'nın 41 nüshası tespit edilmektedir (Kadaş, 2021). Meseleye Necâtî açısından bakıldığında toplamda 99 nüshası tespit edilen divanın, tarihi bilinen nüshalarının ekseriyetinin Necâtî etkilerinin en çok hissedildiği 16. yüzyıla ait olduğu belirlenmiştir (İlhan, 2021a). Farklı müstensihlerce defaten çoğaltılan divan nüshaları, daima basılı divanda bulunmayan şiirlere rastlanma ihtimalini taşımaktadır. Şiirin yer aldığı nüshaya güvenerek ve herhangi bir sıhhat sorgulamasında bulunmaksızın şaire aidiyetine esas olarak nüshayı göstermek sakıncalı bir yaklaşımdır. Müstensih, kopyaladığı zemin metnin dışına çıkarak başka bir metinde gördüğü veya ezberinde olduğu bir şiiri ekleyebilmektedir. Divan nüshalarında tesadüf edilen sah (düzeltme) kayıtları veya derkenarlara sonradan eklendiği anlaşılan şiirler, müstensihin metne müdahale sınırlarını göstermesi bakımında önemli verilerdir. Bazı akademik çalışmalarda, şairin yaşadığı devre yakın olan nüshalarda, diğerlerine nazaran daha az şiir bulunduğu ve zamana bağlı olarak nüsha hacimlerinde görülen artışlara dikkat çekilmektedir⁹. Metin tenkidinde yazarın elinden çıkmış olan asıl/ temel nüshadan uzaklaştıkça araya yeni nüsha nesilleri gireceğinden metinde sapmaların olma ihtimalinin artacağı öngörülür (Açıl vd., 2022, s. 34). Metni oluşturmada esas nüshaların seçiminde şecere sistemindeki konumun yanı sıra yazım tarihi itibarıyla da en eski olma durumu bir tercih kriteri olarak ele alınmaktadır¹⁰.

⁷Örneğin Fuzûlî *Türkçe Dîvânı*'nın mukaddimesinde eserinin kendisi tarafından tertip edildiğini ifade etmektedir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1977, s. 328). Benzer şekilde Necâtî de *Dîvânı*'nı hamisi Abdurrahman Çelebi'nin arzusu üzerine tertip ettiğini dibacede bildirmektedir (Tarlan, 1963, s. 11).

⁸Bu hususta Gelibolulu Âlî (ö. 1008/ 1600) örnek olarak verilebilir. Şair hayatının çeşitli dönemlerinde olmak üzere dört adet divan tertip etmiştir (Aksoyak, 2022).

⁹Avusturya Milli Kütüphanesi'nde Cod.Af.376 arşiv numarası ile kayıtlı *Necâtî Dîvânı* nüshası, Necâtî'nin vefatından 6 yıl sonra istinsah edilmesi ile en eski nüsha olarak tespit edilmiştir (İlhan, 2021a). Ancak kendisinden sonra istinsah edilen yazmalara kıyasla çok daha az şiiri barındırmaktadır. *Bâkî Dîvânı* yazmaları üzerine geniş çaplı bir araştırma yapan Furkan Öztürk, nüshaların tanıkladığı "çekirdek gazelleri" belirlemiş ve sonradan kaleme alınan nüshalar aracılığıyla "çekirdek gazeller" üzerine eklemelerde bulunduğu sonucuna ulaşmıştır (Öztürk, 2022, s. 411).

¹⁰Jan Just Witkam, İbnü'l-Efkânî'nin *İrşâdü'l-kâsıd ilâ Esne'l-makâsıd* adlı eserinin tenkitli neşrinde Maas tarafından çerçevesi çizilen şecere sisteminin eserin 55 adet nüshası karşısında işlevsiz kaldığını gözlemlemiş ve neticede eserin en eski nüshaları başta olma üzere çeşitli kriterler etrafında seçtiği 7 nüsha ile çalışmasını tamamlamıştır (Witkam, 2017, s. 352). Tenkitli neşirde nüsha seçiminde istinsah tarihinin önemi dair ayrıca bk. (Açıl vd., 2022, s. 34).

Divan nüshalarının sıhhatine/ güvenilirliğine dair yapılacak değerlendirmelerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise nüshanın bulaşma/ karışma durumunun belirlenmesidir. Divan nüshalarının kopyalanma süreci her zaman tek bir zemin metne dayanmayıp bazen birden fazla metnin sürece dâhil edildiği görülmektedir. “Tarihsel tatbikattan biliyoruz ki kâtipler birden fazla nüshadan aynı anda istinsah yapabildikleri ve seçmeci bir yöntemle metinlerini oluşturabildikleri gibi tek bir nüshadan yazıp bitirdikten sonra nüshaları, başka nüshalarla karşılaştırıp düzeltme ve eklemeler de yapabilmektedir”¹¹ (Polat, 2015, s. 268). *Necâtî Dîvânı* özelinde meseleye yaklaşıldığında Mısır Milli Kütüphanesi’nde 18 arşiv numarası ile kayıtlı “*Musavver Dîvân-ı Necâtî*” isimli nüsha bulaşma durumuna örnek teşkil etmektedir. Nüshada yüze yakın gazel, bazı kelime ve mısra değişiklikleri ile en fazla dörder kez olacak surette tekrar tekrar bulunmaktadır. Bu durum nüshanın en çok dört farklı nüsha aracılığıyla istinsah edildiğini gösterir. Bulaşma durumu nüshanın diğer nüshalar ile kurduğu akrabalık ilişkilerinin belirlenimini imkânsızca yakın bir noktaya getirmektedir. Bu bakımdan basılı divanda yer almayan bir şiir, bulaşma durumunun görüldüğü bir divan nüshasında yer alıyorsa çok daha temkinli olunmalıdır.

Divan nüshalarında farklı şairler adına tanıklanan benzer şiirlerin varlığı, yazma divan metinleri üzerinde dikkat derecesinin artırılmasını gerekli kılmaktadır. Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarla Necâtî-Şevkî (bk. Tılfarlıoğlu, 2022a; Tılfarlıoğlu, 2022b), Necâtî-Revânî (bk. Tanyıldız, 2015), Bâkî-Âşık Çelebi (bk. Kaplan, 2016), Bâkî-Gelibolulu Âlî (bk. Aksoyak, 2005), Nef’î-Cevrî-Nev’î (bk. Köksal, 1997; Kaplan, 2018a), Şah İsmail-Karamanlı Nizâmî (bk. Macit, 2017) arasında, aynı şiire sahip olma noktasında benzerlikler ortaya konmuştur. Ayrıca *Hayâlî Bey Divânı*’nı nüshalarında yer alan şiirler üzerine hazırlanan bir çalışmada divan nüshalarında bulunan ancak Hayâlî Bey’e ait olmayan 38 adet şiir belirlenmiştir (Çelik Vural, 2022, s. 145). Tüm bu örnekler bir şiirin divan nüshasında yer almasının şaire aidiyeti noktasında tek başına yeterli görülmemesi gerektiğini; tarih olarak erken bir zamanda yazılmış veya müellif hattı ile kaleme alınmış nüshalar haricindeki yazmalara dikkat ve ihtiyat ile yaklaşılması lüzumunu göstermektedir.

1.2. Şiir Mecmuaları

“Herhangi bir nazım türü veya nazım şekli birliği/ müşterekliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşan toplamalara şiir mecmuası” adı verilmektedir (Köksal, 2012, s. 411-412). Esere, yazara, okura ve şiir muhitine dair çeşitli veçheleri barındırması ile şiir mecmuaları çok yönlü ve işlevsel metinlerdir. Bilinmeyen veya tespit edilemeyen şairler ve manzumeler, şairlere dair biyografik kaynaklarda yer almayan bazı bilgiler ve anekdotlar, şiire ve şaire dair edebî değerlendirmeler şiir mecmualarının

¹¹Nüshaların tek bir nüshadan ve hiçbir ekleme ve çıkarma yapılmadan kopya edildiği varsayımından hareketle Maas tarafından ortaya konan “şecere (stemma)” sistemine yöneltilen eleştirilerin başında da bu husus gelmektedir. Zira karışık/ bulaşmış nüshaların diğer nüshalar ile ilişkilerinin belirlenimi imkânsız hale gelmektedir. Konu ile ilgili değerlendirmeler için bk. (Maas, 2011).

değerini belirleyen önemli verilerdir¹². İçerisinde yer alan şiirlerin genel dağılımları, devir içerisinde şiir okurlarının edebî yönelimleri ile şairlerin etki ve beğeni düzeylerinin belirlenmesine imkân sağlamaktadır. Şairler, şiir mecmualarında şiirlerinin yer almasını bizatihi istemiş ve usta şair olma yolunda bunu önemli bir adım olarak görmüşlerdir. Ayrıca “derleme eser”, “şiir mecmuası” veya “antoloji” manası ile “mecmua” kelimesinin divanlarda beyit aralarında kullanıldığına dair sayısız örnekle karşılaşılmaktadır (Kurnaz ve Çeltik, 2013, s. 45). Nazire mecmualarından hareketle şairin yetişmesinde ve yetkinliğe ulaşmasında hangi şairleri örnek aldığı belirlenebilmekte; bu doğrultuda şiir mecmuaları şairler arası edebî etkileşimlerin ve şairlerin takip ettiği şiirsel zeminlerin tespitinde bir nevi kaynak vazifesi görmektedir.

Şiir mecmualarının araştırmacılara sağladığı ve özetlemeye çalışılan pek çok faydası esasen onların oluşum şartları ile yakından ilgilidir. Mecmuaların, insanlar arasında dolaşan bazı şifahi bilgileri barındırmaları, aktüel yaşama dönük bilgilerin geleceğe intikalindeki rolü ve pek çok kimsenin aynı anda yararlanabileceği pratikleri içermesi ile tamamıyla fayda eksenli metinler olduğu söylenebilir. “Derleyen bizzat kendisi için hazırlamış da olsa derleme sürecinin sonunda ortaya çıkan içerik, bir şekilde herkese ya da özel ilgi alanlarına yönelik olarak belli bir zümreye hitap edecek niteliktedir. Bu çerçevede genel olarak mecmuaların fayda prensibi doğrultusunda geleceğe yönelik olarak hazırlanmış eserler olduğu düşünülebilir” (Gürbüz, 2013a, s. 73). Şiir mecmualarının faydaya dönük zengin bilgi birikimi, mecmualar üzerine yapılan çalışmaların daha çok içeriğin nakledilmesi minvalinde seyretmesine sebebiyet verir¹³. Mecmuaların sıhhat derecelerinin sorgulanması ve güvenilir metin olma durumlarının irdelenmesi genellikle tenkitli neşirde mecmua kullanımına dair yapılan değerlendirmeler çerçevesinde görülmektedir. Figânî, Misâlî ve Selikî dîvançeleri ile Helâkî, Aydınî Visâlî, Vasfî ve Amrî divanlarına dair hazırlanan çalışmalarda görüldüğü üzere bazen ele alınan şairin divanı tamamıyla şiir mecmualarına dayandırılmaktadır. Behiştî, Gelibolulu Âlî ve Basîrî divanları örnekleminde bazen de divan nüshalarının yanı sıra şiir mecmuaları da tenkitli

¹²Şiir mecmualarının bu hususiyetleri üzerine gerçekleştirilen bazı çalışmalar şöyle sıralanabilir: Köksal, F. (2017). Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori* içinde (s. 133-152). İstanbul: Kesit Yayınları; Aydemir, Y. (2010). Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar. *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum, Klasik Türk Edebiyatında Biyografi* içinde (s. 87-100). Ankara: AKM Yayınları; Gürbüz, M. (2010). Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları. *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum, Klasik Türk Edebiyatında Biyografi* içinde (s. 315-328). Ankara: AKM Yayınları; Öztürk, U. (2013). Tezkire Niteliğinde Bir Şiir Mecmuası. *Turkish Studies*, 8(1), 411-428; Zülfe, Ömer (2011). Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(18), 151-169.

¹³Geçmişten günümüze şiir mecmuaları ile ilgili yapılan akademik çalışmalar ile ilgili şu makalelere bakılabilir: Gıynaş, K. A. (2011). Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 245-260; Süngü, Z. (2020). Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (25), 917-1056.

neşirde kullanılmıştır. Tenkitli neşirlerde şiir mecmualarının kullanımı, yazma metin olarak mecmualara güvenilmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Yaşar Aydemir, mecmualarda yer alan bazı sakıncalara da değinerek divan nüshalarının tamamının görülmediği tenkitli neşir çalışmalarında mecmualardan da yararlanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Aydemir, 2007, s. 135). Öte yandan bazı araştırmacılar şiir mecmualarının tenkitli neşirde kullanımı hususuna daha temkinli yaklaşmakta ve bu doğrultuda yazma eser olarak mecmuaların güvenilirliklerini sorgulamaktadır. Fatih Köksal, mecmualarda yer alan ancak divan nüshalarının hiçbirinde tanıklanmayan rivayet ve varyantların neşre dâhil edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Köksal, 2012, s. 418). Furkan Öztürk Bâkî'ye ait olmadığı kesin olan şiirlerin dahi divan nüshalarında tanıklanmasından hareketle özellikle çok sayıda nüshaya sahip eserlerin tenkitli neşirlerinde mecmuaların kullanılmamasının daha doğru olacağı kanaatinde. Mecmuada yer alan bir şiir, aynı şaire ait pek çok divan nüshasının çok azında yer alıyorsa bu durum sıhhat sorgulaması için “önemli bir gösterge olarak ele alınmalıdır” (Öztürk, 2022, s. 413).

Şiir mecmuaları divan nüshalarına göre çok daha serbest bir yazım sürecine tabidir. Genelde mecmua derleyicisinin kişisel zevklerine ve toplumun genel beklentilerine göre yazılan bu eserler, haliyle sınırsız bir özgürlük alanına sahiptir. Çoğu mecmuada, derleyicisinin kim olduğuna dair herhangi bir kayıt yer almamakta ve bu durum derleyen kimsenin yetkinliği üzerinden esere dair yapılabilecek herhangi bir sıhhat sorgulamasını mümkün kılmamaktadır. Bazı sınırlı sayıda mecmuanın divan nüshaları, tezkireler ve diğer şiir mecmuaları ile kontrol edilerek sağlamanın yapıldığı ve böylelikle metnin diğer metinlerle mukabele edildiği tespit edilmektedir (Gürbüz, 2013b, s. 321). Ancak geneli itibarıyla mecmuaların yazım sürecinde hangi kaynakların temel alındığına dair belirlemelerde bulunulamamaktadır. Ayrıca bazı mecmuaların ilk kaleme alındığı zamandan itibaren eklemeler yapılmak suretiyle genişlediği bilinmektedir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986, s. 170). İlk derleyicisine dair pek çok belirsizlik ortadayken metne müdahale eden diğer kimselerin varlığı şiir mecmualarına yaklaşıırken gösterilmesi gereken ihtiyat kaydını artırmaktadır. Alanyazında tespit edilen ve şairlerin basılı divanlarında yer almayan şiirlerine dair yapılan çalışmaların kahir ekseriyeti şiir mecmualarındaki verilere dayanmaktadır. Az da olsa bir şairin basılı divanında yer almadığı iddiasıyla ortaya çıkan yayınların değerlendirildiği ve aidiyet sorgulamaları ile bu yayınlarda öne sürülen şiirlerin bahsi geçen şairlere ait olamayacağının ispatlandığı çalışmalar da bulunmaktadır¹⁴. Tüm bu hususlar yazma metin olarak şiir mecmualarına temkinli yaklaşılması gerektiğini göstermektedir. İçerisinde yer alan şiirlerin ait oldukları şairlerin divanları ile karşılaştırma yapılması suretiyle şiir mecmuasının sıhhatine dair değerlendirmelerde bulunulabilir. Mecmuanın tertibi ve hattı ile ilgili olumlu tespitler de

¹⁴Bâkî'nin basılı divanlarda yer almayan şiirleri üzerine bir araştırmada bulunan Hasan Kaplan, çeşitli yayınlarda şiir mecmuaları temel alınarak Bâkî'ye ait yeni bir şiir olarak takdim edilen bazı manzumelerin muhtelif kaynaklarda Nev'î, Nâmî, İlmî, Mesihî, İshak Çelebi ve Nihânî adına tanıklandığını tespit etmektedir (Kaplan, 2018b, s. 224-230).

sıhhat sorgulamasında bir veri olarak kullanılabilir. Ancak tüm bu sorgulama ameliyeleri dahi kesin bir sonuca ulaşmak için yeterli değildir.

1.3. Tezkireler

“Belli bir meslekte tanınmış kişilerin, başta şairler olmak üzere, velilerin, hattatların, mimar ve musikilerin, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebi türe” tezkire adı verilir (Kılıç, 2010, s. 11). Tezkireler, şairlerin hayatına dair bazı önemli kesitlerin anlatıldığı, şiir ve şair üzerinde poetik değerlendirmelerin yapıldığı, şiirlerinden hareketle şairlerin edebi kişilikleri hususunda çıkarımlarda bulunduğu ve en nihayetinde klasik edebiyat ve Fars edebiyatı çerçevesinde bütüncül yaklaşımların sergilendiği önemli kaynak metinlerdendir. Tezkirelerin kaleme alınmasında en temel gaye, içinde bulunulan devre gelene kadar yaşamış ve hâlen yaşamakta olan şairler hakkında bilgilendirmede bulunarak onların unutulmasının önüne geçip şiirlerinin okunmasını sağlamaktır (Çınarcı, 2016, s. 11). Bu amaca matuf kaleme alınan tezkirelerde belirli bir tertip şemasının takip edildiği gözlemlenir. Eserler genelde şiir ve şair üzerine bazı değerlendirmelerin yapıldığı, eserin kaleme alınış sebepleri ile sunulduğu kişinin övgüsünün yer aldığı bir mukaddime bölümü ile başlar. Sonrasında tabakat veya harf sırasına göre dizilen şairlerle ilgili çeşitli açılardan bilgilendirmelerde bulunulur (Uzun, 2012, s. 70).

Edebiyat tarihine, edebî tenkide, sosyal ve kültürel yaşama dair verilerle önemli bir kaynak metin vazifesi gören tezkireler, yazarının bilgi birikimi ve yetkinliğinin sezilebilmesi, belirli bir düzen doğrultusunda tertip edilmeleri ve ucu yazmalar silsilesine varan nüsha alt yapısı ile şiir mecmualarına nazaran daha güvenilir bir görünüme sahiptir. Bunun yanı sıra tezkirelerde yer alan bilgilerin temin edildiği kaynaklar, tezkirelere dair sıhhat sorgulamalarının yoğunlaştığı yegâne husus olarak görülmektedir. Zira tezkirelerde bilgiyi edinme yolunda yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kaynaklara da müracaat edilmektedir. Şairin kendisi, şairi tanıyan üçüncü şahıslar, dost meclislerinde ve toplum içerisinde dolaşan yaygın kanaatler vb. sözlü kaynakları teşkil etmektedir. Hemen her tezkirede değişen oranlarla tespit edilen bu sözlü kaynaklar, yalnızca araştırmacılarca değil tezkire yazarlarınca da tenkide tabi tutulmaktadır¹⁵. Şairler arası dolaşan intihal suçlamaları, şairlerin birbirlerinin itibarını zedelemeye dönük söz ve davranışları, farklı şairlere isnat edilen şiirlerin varlığı sözlü kaynaklardan temin edilen bilgiler olup tezkire yazarlarınca da irdelenmiştir¹⁶.

¹⁵Türkçe tezkirelerde sözlü kaynak eleştirisine dair bk. (Çınarcı, 2016, s. 244-248).

¹⁶“Şairleri zor durumda bırakmak isteyen, onu ya tercümeyle ya da çalmakla suçlayarak itibarsızlaştırmaya çalışmıştır. Bu durumda o şaire atfedilen şiirler karşısında dikkatli olmak gerekir” (Kaplan, 2017, s. 56). Hayâlî Bey, Zâtî, Mesîhî ve Revânî böylesi suçlamalara maruz kalan şairlerdendir. Bazen toplumsal hafızada yer alan ancak yanlış olduğu bilinen bazı kayıtların tezkire yazarlarınca çözümlenmeye çalışıldığı; manzume veya manzume parçalarının yaygın kanaatin aksine farklı şairlere ait olduklarının tespitine dair de pasajlarla karşılaşılabilmektedir (Kaplan, 2017, s. 61-62).

Şairlerin basılı divanlarında yer almayan şiirleri ile iki şair arasında tespit edilen ortak şiirlere dair kaleme alınan bazı çalışmalarda aidiyet sorgulaması esnasında tezkirelere de başvurulduğu görülmektedir¹⁷. Tezkire metninin hem yazma eser olarak hem de sağladığı imkânlar açısından değeri ve kıymeti ortadadır. Ancak içerisinde yer alan bilgilerin temin edildiği kaynakların belirsizliği veya bir kısmı itibarıyla sözlü kaynaklara dayanması dikkatli davranmayı gerektirmektedir. Örnek vermek gerekirse klasik edebiyatın en büyük şairlerinden Necâtî'nin hayatına dair en temel ve en kolay temin edilecek bilgilerden olan "asıl adı" mevzuunda 16. yüzyıl tezkireleri arasında ittifak görünmemektedir. Tezkire metinlerinden temin edilen bilgilerle oluşturulan edebiyat tarihine dair eserlerde, buna benzer ihtilaflı durumların yeterince irdelenmemesinden şairlerle ilgili yanlış bilgilerle karşılaşılabilir¹⁸. Bu noktada bir manzume, şairin hayatından bir kesit, şaire isnat edilen bir eser vb. hususlara dair yapılan derinlemesine incelemelerde, divan nüshalarından, diğer biyografik eserlerden, şiir mecmualarından ve hatta arşiv metinlerinden de yararlanılmalıdır.

1.4. Arşiv Metinleri

Kuruluştan itibaren Osmanlı devlet sistemi içerisinde arşivleme faaliyetleri çeşitli aşamalardan geçmiş ve modern manada ilk arşiv sistemi 19. yüzyılda hayata geçirilmiştir. Bu amaçla kurulan "Hazîne-i Evrâk" ve "Bâbîâlî Evrak Odası" ile yüzbinlerce resmi belge modern yöntemler ve çeşitli tasnif usulleri ile korunabilmiştir (Rukancı, 2008, s. 414-431). Arşiv belgelerine verilen önem Cumhuriyet devrinde de devam eder. 1922 Mahzen-i Evrâk Mümeyyizliği kurularak tüm arşiv metinleri tek çatı altında toplanmaya çalışılır. 1927'de mümeyyizlik Başvekâlet Müsteşarlığına bağlanır. Kurum çeşitli aşamalardan geçtikten sonra 1960'da Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğü'ne evrilmiştir. 1980 yılına değin süren çalışmalar neticesinde 2,5 milyon belgenin tasnifi tamamlanmıştır (Aktaş ve Halaçoğlu, 1992, s. 123-124). Günümüzde Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığının verilerine göre Osmanlı Arşivi'nde 95 milyon belge ve 400 bin defter yer almaktadır (bk. <https://www.devletarsivleri.gov.tr/>).

Arşiv metinleri üzerine son yıllarda yapılan çalışmalar, bu metinlerde edebiyat tarihine, şairlere ve şiirlere dair önemli verilerin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu hususta II. Bâyezîd ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemlerinde şair ve sanatkârlara verilen ihсанların yer aldığı "*İnâmât Defterleri*" örnek verilebilir. Başta tezkireler olmak üzere

¹⁷Örneğin Ömer Zülfe hem Fuzûlî hem de Selikî'ye atfedilen bir gazele dair kaleme aldığı çalışmasında kaynak metinler arasında tezkirelere de yer vermektedir bk. (Zülfe, 2006). Neslihan Polat Aktaş, Necâtî'nin divan nüshalarında yer alan ancak tezkirelerde Mevlânâ Sâkî'ye atfedilen bir kıta üzerindeki çeşitli açılardan aidiyet temelli bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır bk. (Polat Aktaş, 2020).

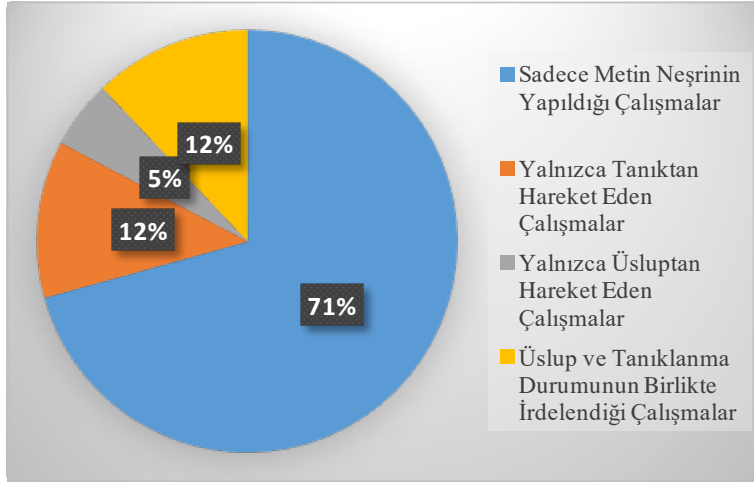
¹⁸Hemen hemen her edebiyat tarihi metninde *Kınalızâde Tezkiresi*'nden hareketle Necâtî'nin Kastamonu'ya gençliğinde gittiği ve sonrasında İstanbul'a gelerek Fatih'e ulaşmaya çalıştığı bilgisi yer almaktadır. Oysa *Latîfî Tezkiresi*'nde Necâtî'nin Kastamonu'ya sonraki yıllarda Şehzâde Mahmûd ile beraber gittiği bildirilmektedir. Tarihi hadiselerden, bazı arşiv metinlerinden ve bilhassa *Dîvân*'da yer alan kasidelerin sunuluş zamanlarından hareketle Latîfî'nin iddiasının daha mümkün olduğu belirlenmiştir bk. (İlhan, 2021b).

kaleme alınan biyografik kaynaklarda ismi yer almayan bazı şairler, kısıtlı da olsa *İnâmât Defterleri*'nin sunduğu kayıtlar ile tespit edilebilmektedir (Erünsal, 2021, s. 510-528). Yine arşiv kayıtlarından hareketle şairler ile ilgili biyografik kaynaklarda yer almayan yeni bilgilere ulaşılabilmektedir (bk. Kaçar, 2022). Muhtelif şairlerin basılı divanlarında yer almayan şiirlerine ulaşmada arşiv metinlerinde de faydalanılabilmektedir (bk. Kınay Civelek, 2022). Resmi nitelik taşıyan bu tür belgelerde yer alan bilgiler diğer kaynak metinlere göre daha güvenilir bir görünüm arz etmektedir.

2. BASILI DİVANLARDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİN ŞAİRE AİDİYETİ HUSUSUNDA İZLENEN YÖNTEMLER

Geçmişten günümüze şairlerin basılı divanlarında bulunmayan şiirleri üzerine kaleme alınan çalışmalarda yükselen bir ivme görülmektedir. Özellikle son yıllarda şiir mecmuaları hakkında gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora çalışmalarındaki gözle görülür artışlar, büyük çoğunluğu şiir mecmualarındaki verilere dayanan böylesi çalışmaların da artmasına yol açmıştır. Sayısal verilerdeki artışlara mukabil, ilgili çalışmalarda yer alan şiirlerin şairlerine aidiyeti meselesi de çeşitli açılardan ele alınmış ve bazı farklı yaklaşımlar denenmiştir. Ancak örneklem olarak belirlenen altmışa yakın çalışmada -% 71- herhangi bir aidiyet araştırması yapılmaksızın yalnızca tespit edilen şiirlerin neşirlerinin yapıldığı görülmektedir. Bu durum her açıdan bazı sakıncaları barındırmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere divan, şiir mecmuası, tezkire vb. kaynak metinlerin her biri kendi içerisinde artan ve azalan oranda çeşitli tutarsızlıkları barındırmaktadır. Ayrıca aynı mahlası kullanan birden fazla şair olabileceği gibi bazen aynı vezinde olduğundan kolaylıkla birbirlerinin yerine geçebilen mahlaslar ile karşılaşmaktadır. Tüm bunlar şiirlerin tespiti kadar aidiyet temelli bazı işlemlerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Şiirlerin şairine olan aidiyeti belirlenemiyorsa en azından şiirler üzerindeki şüpheleri mümkün mertebe izale edebilecek bir yöntem geliştirilmelidir.

Şairin basılı divanı ile bilinmeyen şiirlerinin kelime, vezin, redif ve kafiye sıklıkları ile kullanılan söz sanatları, mana ve hayal öğeleri açısından karşılaştırılması esasına dayalı üslup çalışmaları yöntem olarak kullanılmaktadır. Bazı çalışmalarda hem şiirlerin şaire atfedildiği kaynak metinlerin/ tanıkların değerlendirildiği hem de üslup çalışması ile aidiyet meselesinin çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Ancak böylesi yöntemlerin kullanıldığı çalışmalar aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere çok az bir oranı teşkil etmektedir.



Şekil 1. Basılı Divanlarda Yer Almayan Şiirlerin Atfedildikleri Şairlere Aidiyetinin Tespitine Dair Yapılan Çalışmaların Oransal Dağılımı

3. TENKİTLİ NEŞİRDE YER ALMAYAN ŞİİRLERİN ATFEDİLDİKLERİ ŞAİRLERE AİDİYETİNİN TESPİTİNDE UYGULANACAK YOL

Günümüzde bilgisayar teknolojilerinin sağladığı kolaylıklar fen bilimleri alanlarında olduğu gibi sosyal bilimlerde de araştırma usullerini geliştirmekte ve varsayımlara dayalı sonuçları en aza indirgemektedir. Söz gelimi sözlük alanında şimdiye değin basım ve yayın vasıtasıyla yürütülen çalışmalar bugün artık “Kubbealtı Lugatı”, “LEHÇEDİZ” ve “Lexiqamus” vb. platformlar aracılığıyla çok daha ileri bir noktaya taşınmış ve Türkçenin tüm dönemlerini içine alan işlevsel ve tarihsel bir sözlüğünün tamamlanması aşamasına gelinmiştir. Sisteme dâhil olan yüzlerce araştırmacının büyük katkılarının yanı sıra yazılım, internet ve teknoloji altyapılarının desteği ile belki de onlarca sene sonra alınacak bilimsel mesafeler çok daha kısa sürede kat edilebilmektedir. Benzer bir çalışma şiir mecmualarının tek bir platformda birleştirmeyi amaçlayan “Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP)” adı altında yürütülmektedir. Proje dâhilinde yazma eser kütüphanelerinde tespit edilen tüm şiir mecmualarının yazar, beyit, vezin, nazım şekli, nazım türü, varak vb. başlıklar altında ayrıntılı tasnifleri yapılmaktadır. Böylece bir şiirin hangi mecmuada hangi şaire atfedildiği, vezin, nazım şekli sıklıkları, şairlerin şiirlerinin tercih edilir olma oranları vb. çıktılara çok kısa bir süre zarfında ulaşılabilecektir (Köksal, 2012, s. 424-425). Tenkitli neşir sahasında da teknolojinin imkânlarından yararlandığı görülmektedir. “The Bâkî Project” bu hususa örnek verilebilir. Proje ile *Bâkî Dîvânı* nüshalarının bazıları program aracılığıyla dijital ortama aktarılmış ve bu suretle örnek bir veri zemini oluşturulmuştur. Bu zeminden elde edilen bilgilerle projenin ilerleyen süreçlerinde Osmanlı’da yazma eserlerin oluşum ve gelişim tarihini ortaya koymak, transkripsiyon ile ilgili yaygın sorunlara yönelik çözüm olanakları bulmak ve bundan sonra yapılacak metin neşri çalışmaları için örnek bir model oluşturmak amaçlanmaktadır

(Taşkın, 2020, s. 333). Başlangıçtan 21. Yüzyılın sonuna kadar yaşamış şair ve yazarların hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi ve değerlendirmelerde bulunulan “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)” ve 20. yüzyıla kadar sözlü ve yazılı edebiyat metinlerinin derinlemesine incelenip tanıtıldığı “Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü (TEES)” projeleri tezkireciliğin kemal noktası ve günümüz şartlarına evrilmiş formları olması ile dikkat çekicidir. Bu iki proje ile farklı biyografik kaynaklarda yer alan binlerce yazar ve şair ile onların eserleri tek bir platformda birleştirilmiş ve bilgi birikimi, sistem aracılığıyla geleceğe taşınmıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinin araştırmacılara sağlamış olduğu tüm bu imkânlar pekâlâ aidiyet temelli sorgulamalar için de kullanılabilir.

Şiir mecmualarında yer alan ancak atfedildikleri şairlerin divanlarında bulunmayan manzumeler ile ilgili başlıca iki ihtimal belirlenebilir. İlk ihtimale göre bu şiir atfedildiği şaire ait olup tarihsel süreçte divan nüshalarında pek fazla temsil edilememiş veya divan nüshalarına hiç girmemiş olup şifahi yoldan mecmualara dâhil olmuştur. Diğer ihtimale göre ise şiir atfedildiği şaire ait olmayıp müstensihden veya araştırmacıdan kaynaklı hata ve karışıklık eseri şaire ait gösterilmiştir. İlk durumda şairin şiirleri ve üslubu ile atfedilen şiirlerin karşılaştırılması ile belli ölçüde sonuca ulaşılabilir. İkinci durumda yapılacak üslup incelemesi şairin lehine sonuçlansa dahi şiirin asıl sahibi olan şairin bir şekilde ortaya çıkması şüpheli bir durum oluşturacaktır. Gerek ilk ihtimal gerekse ikinci ihtimalin gerçekleşebilmesi için takip edilecek tek yol şiirlerin çeşitli kaynak metinlerde taranması ve atfedildiği şairin lehine veya aleyhine tanıkların belirlenmesidir. Ancak bu suretle şiirlerin başka bir şaire ait olma ihtimali ve bu ihtimalden kaynaklı şüpheli durum en aza indirgenecektir. Kaynak metinlerin gözden geçirilmesi esasına dayalı bu yöntemin basamakları şöyle sıralanabilir:

3.1. Tarama

Bir manzumenin tespit edildiği eser haricinde divanlar, şiir mecmuaları, tezkireler ve arşiv metinlerinde bulunup bulunmadığının belirlenmesine dair yapılan işleme “tarama” adı verilmektedir. Tarama işlemine başlangıç olarak şaire atfedilen şiirlerin tümü bir word dosyasına kaydedilmeli; makale ve tezlerin benzerlik/ intihal oranlarını belirlemede kullanılan “İthenticate”, “Turnitin”, “İntihal.net” vb. yazılım programlarına dâhil edilmelidir. Bu programlar, taranması için kendilerine gönderilen metinlerde yer alan ifadelerin internet ortamında yayımlanan başka bir metinde bulunup bulunmadığını raporlamakta kullanılmaktadır. “İthenticate” ve “İntihal.net” daha çok makale düzeyindeki çalışmalarda tercih edilirken “Turnitin” yüksek lisans ve doktora tez metinlerinin benzerlik oranlarının tespitinde kullanılmaktadır. Birden fazla intihal programının kullanılmasının nedeni ise her programın çalışma prensibinin ve hassasiyet oranlarının farklı olmasıdır. Söz gelimi “İthenticate” programının tespit ettiği bir benzerlik durumunu “Turnitin” göremeyebilir. Tez, makale ve e-kitap olarak neşri gerçekleştirilen şiir mecmuaları, tezkireler, divan ve arşiv metinleri bu programlar vasıtasıyla dakikalar içerisinde taranabilmekte ve sonuçları kolaylıkla raporlanabilmektedir. İnternet ortamında yer alsa bile arama ve tarama yapılamayacak formatta olan bazı metinler de bulunmaktadır. Özellikle geçmiş yıllarda tamamlanıp

“Ulusal Tez Merkezi”nden indirilebilen bazı tez çalışmalarında bu durum gözlemlenmektedir. Böylesi metinler pdf halinde indirilerek arama ve tarama işlemlerine uygun hale getirilebilmektedir. Pek çok intihal programı kullanılmasına rağmen gözden kaçan metinler olabilir. Bu ihtimale karşı yeni bir işlem basamağı olarak “manuel taramalara” geçilmelidir.

Klasik edebiyata dair geçmişten günümüze gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezi düzeyindeki çalışmalar genelde divan ve şiir mecmuası neşri minvalinde cereyan etmektedir. “Ulusal Tez Merkezi”nde kayıtlı bazı çalışmalarda erişim kısıtlamaları mevcut ise de çoğu divan ve şiir mecmuası buradan indirilebilmektedir. Kabataslak yapılan bir tarama işleminde binin üzerinde divan metni ile beş yüzün üzerinde şiir mecmuası metninin “Ulusal Tez Merkezi”ne kayıtlı olduğu görülmektedir. Ayrıca Kültür Bakanlığı’nın “E-Kitap” sitesi üzerinden -bk. ekitap.ktb.gov.tr- aralarında divanlar, tezkireler, nazire ve şiir mecmualarının olduğu yüzün üzerinde kaynak metin indirilebilmektedir¹⁹. Tüm bu metinler sağlıklı tarama sonuçlarına ulaşabilmek için yeterli ve anlamlı bir yekûnu teşkil etmektedir.

Pdf veya word formatında indirilen divan, mecmua ve tezkire metinleri ilk yol olarak tek tek taramalar yapmak suretiyle gözden geçirilebilir. Tarama esnasında metin üzerinde “ctrl-F” tuşuna basıldığında sol sütunda gezinti bölmesi açılmakta ve bu bölmeye yazılacak herhangi bir ibare, mısra veya beyit tüm metin boyunca taranmaktadır. Gezinti bölmesine, tespit edilen manzumede yer alan ve çok sık kullanılmayan bir kelime veya kelime grubu yazılmalıdır. Zira sık kullanılan bir kelimenin yazımı onlarca ve hatta yüzlerce sonuç çıkarabileceğinden tarama işlemini sekteye uğratabilmektedir. Tarama işlemini daha da hızlandırmak adına internet üzerinde kullanıma açık olan “pdf birleştirme” programları vasıtasıyla onlarca kaynak metin tek bir pdf dosyasında birleştirilebilir. Böylece “ctrl-f” ile açılan gezinti bölmesine yazılacak herhangi bir ibare, birleştirilen onlarca kaynak metinde aynı anda taranabilecektir. Tüm bu kolaylıkların yanı sıra pdf ve word metinleri üzerinde yapılacak tarama işlemini daha da hızlandıracak bir yol olarak “İthenticate” intihal yazılım programının “Doc-to-Doc Comparison” adlı dosya karşılaştırma uygulamasından yararlanılabilir. Program açıldığında sağ sütunda yer alan bu buton vasıtasıyla bir metin en çok beş metinle kelime, kelime grupları ve cümleler açısından karşılaştırmaya tabi tutulabilmekte; sonuçlar çok hızlı bir biçimde raporlanabilmektedir.

Beyit taramalarında LEHÇEDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) programı da başvurulacak merciler arasındadır. Program Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış Arap harfli metinlerin Latin harfli ve transkripsiyonlu haliyle sisteme yüklenmesi ve metinde yer alan her bir kelimenin diğer kelimelerle kurduğu anlam birliktelikleri –bağlam- de göz önünde bulundurularak mana verimi esasına dayanmaktadır. Sistemin sağladığı imkânların kullanımıyla bugün yüz otuza yakın

¹⁹Kültür Bakanlığı’nın E-Kitap sitesi ölçüsünde olmasa da Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı E-Kitap uygulamasında da çeşitli kaynak metinleri bulunmaktadır (bk. ekitap.yek.gov.tr). Ayrıca Ahmet Atilla Şentürk’ün yürütücülüğünde ilerleyen “Metin Bankası” projesi ile 1.353.000 beyitten oluşan bir veri havuzu elde edilse de internet ortamında projeye ulaşma ve proje dahilinde tarama yapma imkânları tespit edilememiştir. Detaylı bilgi için bk. (Şentürk, 2011).

yüksek lisans ve doktora tezi düzeyinde çalışma gerçekleştirilmiş ve hâlen gerçekleştirilmektedir. Transkripsiyonsuz bir metnin sisteme yüklenerek transkribe edilmesi (Hızlı Transkripsiyon Seçeneği), metin tamirine yönelik çözüm odaklı geliştirmelerde bulunulması (Metin Tamiri Seçeneği) ve bir kelimenin hangi anlamda ve hangi metinlerde geçtiğinin belirlenimi (Kelime Raporlama Seçeneği) program vasıtasıyla yapılabilmektedir. Tarama işlemi ile ilgili olan husus ise sistemde yer alan “Beyit Arama Butonu” seçeneğidir. 2014 yılında Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak’ın öncülüğünde başlanılan bu projede 2018 yılı verilerine göre sisteme kayıtlı 1.120 kullanıcı ve 614 eser bulunmaktadır (Özer, 2018, s. 220). “Beyit Arama Butonu” vasıtasıyla herhangi bir ibare, kelime grubu, mısra veya beyit, sisteme kayıtlı tüm eserlerde taranabilmektedir.

Pdf ve word formatına sahip Latin harfli metinler üzerinde yapılan bu tarama işleminin benzeri yazma eser metinleri üzerinde de uygulanmalıdır. Zira yazma eser kütüphanelerinde kayıtlı yüzlerce şiir mecmuası üzerine henüz herhangi bir çalışmada bulunulmamıştır. Tenkitli metni gerçekleştirilen bir divan, araştırmacının topladığı nüshalardan seçtiği sınırlı sayıdaki örneklem üzerine inşa edilmektedir. Başta da belirtildiği gibi Bâkî, Necâtî, Fuzûlî gibi yetkin şairlerin divanlarının nüshaları yüzlerle ifade edilmektedir. Bu durumda tarama işlemini divanın tenkitli metni ile sınırlandırmak diğer nüshaların gözden kaçmasına neden olmaktadır. Günümüzde yazma eser kütüphanelerinden eser temin etmek eskiye nazaran daha kolaydır. Yurt içinde bulunan yazma eser kütüphanelerinden belirli bir form doldurularak istenilen yazma eser nüshası temin edilebilmektedir. “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi”, “Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi”, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”, “İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi”, “Fransa Milli Kütüphanesi” ve “Michigan Üniversitesi Kütüphanesi” bünyesinde bulunan bazı yazma eserleri erişime açmakta ve bu eserlerden herhangi bir form doldurmadan istifade edilmesine olanak sağlamaktadır²⁰. Sadece bahsi geçen bu kütüphanelerden dahi yüzlerce yazma eser kolaylıkla temin edilebilmektedir. Temin edilen yazma şiir mecmuaları, üzerinde çalışma yapılan ve neşri gerçekleşen mecmualar ile birleşerek sayıları binlerle ifade edilen bir yekûna ulaşacaktır. Şiirin atfedildiği şairin divanının tenkitli neşrine dâhil edilmeyen ve gözde kaçan nüshaların temini, şiirlerin tanımlanma durumlarının açıklığa kavuşması adına önem arz etmektedir.

3.2. Tanıklama

Bu aşama metin tarama işlemlerinden elde edilen sonuçların tasnif edildiği ara basamak olarak tarif edilebilir. Bir şiiri atfedildiği şaire ait olduğunu destekleyen veya

²⁰Bahsi geçen kütüphanelerin erişim linkleri sırasıyla şöyledir:
[http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/;](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/)
<https://kutuphane.diyaret.gov.tr/YazmaEserSearch.aspx;>
<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/tr/Anasayfa;>
<https://www.iae.org.tr/Kutuphane/2;> <https://www.tbmm.gov.tr/Kutuphane;> [https://www.bnf.fr/fr/;](https://www.bnf.fr/fr/)
<https://www.lib.umich.edu/>

Diğer yazma eser kütüphane bilgileri ile ilgili bk. (İşler, 2021, s. 253-255; Polat, 2015, s. 191-207).

atfedildiği şair haricinde başka bir şaire ait gösteren kaynak metinlerin her biri “tanık” olarak değerlendirilir. Atfedilen şairin lehine olarak tanık sayısındaki artış manzumenin başka bir şaire ait olabileceğine dair şüphelerin giderilmesine veya en aza indirgenmesine yardımcı olur. Tanıklarda ele alınan şiir atfedildiği şairin değil de başka bir şairin şiirleri arasında zikrediliyorsa bu başlı başına şüpheli bir durum oluşturmaktadır. Bu durumda şüpheli durumun izalesi amacıyla üslup incelemeleri temelinde başka bir çalışmanın lüzumu doğar²¹. Esasen yapılan tüm işlem, üslup incelemelerine gelinceye değin şüpheli veya güvenilir metinlerin seçileceği ara aşamayı oluşturmaktır.

3.3. Değerlendirme

“Değerlendirme”, tanıklardan hareketle şiirlerin tenkit edildiği ve çeşitli açılardan değerlendirilip bazı kategorilere ayrıldığı işlem aşamasıdır. Atfedilen şairin aleyhine tanıklanma durumu varsa bu şiirler baştan ayrılarak şüpheli şiirler kategorisinde yer almalıdır. Bu durumun istisnası ise çok sayıda divan nüshasında atfedilen şair lehine tanıklanan manzumelerdir. Birkaç kaynak metinde başka bir şaire ait gösterilse bile bu manzumeler, şüpheli şiirler arasına dâhil edilmemelidir. Yüzlerce şiir mecmuasının yalnızca bir tanesinde yer alan ve başkaca hiçbir kaynak metinde tanıklanmayan manzumeler “tek tanıklı şiirler” başlığı altında değerlendirilmelidir. Son yıllarda tamamlanan bazı tenkitli neşir çalışmalarında bu hususa dikkat çekilmekte ve “tek tanıklı şiirler” ibaresi tenkitli neşirde kavramlaşmaya doğru gitmektedir²². Meseleye Necâtî açısından bakıldığında doksan dokuz divan nüshasının ve iki yüz elliye yakın şiir mecmuasının yalnızca birinde yer alan bir manzume, zımnen de olsa şüpheli bir görünüme sahiptir. Şairin aleyhine herhangi bir tanık tespit edilemese de tek bir tanığı destekleyen de herhangi bir kaynak metnin bulunamaması “tek tanıklı şiirler”i şüpheli şiirlere yaklaştırmaktadır. Bu durum divanın nüsha adeti çok olup şiir mecmualarında da hatırı sayılır bir konuma sahip şairler için geçerlidir. Zira az sayıda divan nüshası bulunan, diğer kaynak metinlerde de çok az zikri geçen şairler için “tek tanıklı şiirler” olağan bir durumdur. Karışma/ bulaşma ihtimalinin daha yüksek olması sebebiyle sadece şiir mecmualarında bulunan şiirlere de şüpheyile yaklaşılmalı ve şiirlerin divan nüshalarında da tanıklarının tespiti, şüphe durumunu izale adına tercih edilmelidir. Tüm tarama işlemlerinden sonra atfedildikleri şairin dışında başka bir şair adına herhangi bir tanığı bulunmayan, en az bir divan nüshasında atfedildikleri şair adına tanıklanan manzumeler “şaire ait” olarak zikredilebilir

²¹Divan nüshaları başlığında izah edildiği üzere aynı anda iki şairin divanında yer alan manzumeler için yapılan üslup ve tanık incelemelerine dair çalışmalar bu hususa örnek teşkil etmektedir.

²²Bu husus ile ilgili şu çalışmalar örnek gösterilebilir: Kadaş, S. (2022). Ahmed Paşa Dîvânı: Tenkitli Metin-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük. Doktora Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara; İlhan, E. (2023). Necâtî Bey Dîvânı: Metin-Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

4. ŞİİR MECMUALARINDA YER ALAN, TARLAN NEŞRİNDE BULUNMAYIP NECÂTÎ'YE ATFEDİLEN ŞİİRLER

Şiir mecmuaları ile ilgili “Ulusal Tez Merkezi”nde yapılan taramalarda beş yüze yakın yüksek lisans ve doktora tezi tespit edilmiştir. Muhtelif yazma eser kütüphanelerinden temin edilen yazma mecmua metinleri ile birlikte toplam incelenen şiir mecmuası sayısı bine yaklaşmaktadır. Metinlerde görülen ve Necâtî'nin Ali Nihat Tarlan tarafından tertip edilen basılı divanında yer almayan 25 adet şiir belirlenmiştir²³. Bu şiirler yukarıda izahı yapılan tarama ve tanıqlama esasına bağlı olarak 96 adedi *Necâtî Dîvânı*'nın nüshaları olmak üzere altı yüze yakın divan metninde, beş yüze yakın şiir mecmuasında ve muhtelif tezkire metinlerinde taranmış; çoğunluğu itibarıyla şüphe oluşturacak kimi durumlar ile karşılaşmıştır. İsnat edilen bu şiirler şüphe durumuna göre çeşitli kategorilerde değerlendirilmiştir.

4.1. Necâtî'ye Aidiyeti Mümkün Olanlar

Gerek divan nüshalarında tanığı olması, gerek şiir mecmuaları tarafından Necâtî lehine desteklenmesi gerekse başka bir kaynaktan Necâtî harici bir şair adına tanıklanmaması sebebiyle toplam 7 şiirde şüphe durumu asgari seviyededir. Bu şiirlerin her birinin en az bir en çok yedi divan nüshası tarafından tanıklanıyor oluşu, Necâtî'ye aidiyet noktasında güçlü bir veri olarak durmaktadır. Necâtî'ye ait olma ihtimali yüksek olan bu şiirler şöyle sıralanabilir:

Tablo. 1. Necâtî'ye Aidiyeti İhtimal Dâhilinde Olan Manzumeler

Manzumenin Matla ve Makta Beyti / Nazım Şekli- Toplam Beyit	Necâtî'yi Destekleyen Tanıklar
Akdı gönlüm şu gibi bir dil-berün dîdârına Tür-i Mûsâ'dan beter yandum tecellî nârına ²⁴	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Manisa İl Halk Kütüphanesi. Arşiv no: 45 AK ZE 202. bk. (Çakıroğlu, 2013, s. 119).
Zülfine aşarşa aşşun gamze-i cellâdı қо Kim boyun virmiş durur anuñ Necâtî dârına (Gazel/ 5 Beyit)	- <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 1755. v. 152a. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 3813, v. 145a. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi. Arşiv no: 748, v. 143b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Yz Fb 230, v. 97b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Milli Kütüphane. Arşiv no: 06

²³Ozan Yılmaz tarafından 2015 yılında tamamlanan *Necâtî Bey Dîvânı* neşrinde, Ali Nihat Tarlan'ın tenkitli metin neşri esas alınmıştır. Farklı olarak muhtelif yazma eser kütüphanelerinden temin edilen dört nüsha Tarlan neşri ile mukabele edilmiş ve neşirde yer almayan “6 gazel, bir Farsça olmak üzere 2 kaside, 2 kıta, 2 Farsça nazm, 1 Farsça müfred” metne dâhil edilmiştir (Yılmaz, 2015, s. 12). Makale boyunca Tarlan neşri esas alınmış ve ele alınan şiir Tarlan neşrinde yer almayıp Yılmaz neşrinde bulunduğu takdirde dipnotta bildirilmiştir.

²⁴*Çâkeri Dîvânı*'nda gazelin matla beyti müfred halinde yer almaktadır. *Çâkeri Dîvânı*'nda kaynak metin olarak Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde yer alan bir şiir mecmuası gösterilmektedir. Detaylı bilgi için bk. (Aynur, 1999, s. 12, 228).

Hk 260, v. 120a.	
Hücre-i dilde ki her gice hayâlün giceler Şubh-ı devlet görünür gözlerüme ol giceler ‘Aşk yolında yigitletmeği terk eylemedün Gerçi pîr itdi Necâtî seni mañbüb-beçeler (Gazel/ 5 beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: T3785. v. 45b. - <i>Musavver Dîvân-ı Necâtî</i> . Mısır Milli Kütüphanesi. Arşiv no: 18, v. 327a, - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Koyunoğlu Şehir Müzesi Kitaplığı. Arşiv no:13503, v. 36a
Her seher bād-ı şabâ gül şafhasını yazalar Bülbül-i şürîde gülşende kılor âvâzeler Ey Necâtî şî’ rûni sîmîn varaklar üstine Nâzeninler okıyup altun kalemle yazalar (Gazel/ 5 beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 15 HK 224. bk. (Süngü, 2018, s. 287). - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi. Arşiv no: O Vet. 52, v. 79b.
Bir müsâfir kişiyem bana vatandaş her diyâr Rind olup seyr itmegi ‘âlemde kıldum ihtiyâr Ey Necâtî ‘ârif iseñ eylegil terk-i vatan Küşe-ber-küşe cihânun seyriñ eyle yürü var (Gazel/ 5 beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 4078. bk. (Güleryüz, 2008, s. 35). - <i>Şiir Mecmuası</i> . İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: T752. bk. (Polat, 2019, s. 107). - <i>Musavver Dîvân-ı Necâtî</i> . Mısır Milli Kütüphanesi. Arşiv no: 18, v. 104b.
Ey yüzi gül ben kadar şürîde nâlânun mı var Ya bu ben bülbül gibi bir çeşm-i giryânun mı var Pür-şarâb idüp kabağun eyledün bağruñ kebâb Hâne-i dilde Necâtî yine mihmânun mı var (Gazel/ 5 Beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 59. bk. (Donuk, 2011, s. 145) - <i>Musavver Dîvân-ı Necâtî</i> . Mısır Milli Kütüphanesi. Arşiv no: 18, v. 103a.
Şehâ ‘âşıkları gör kim döyer cevr ü cefâsına Nola meyl-i vefâ itse güzeller mübtelasına Necâtî ey perî-peyker iñen üftâde olmuşdur Ölüm haddine varmışdur demidür başla Yâsin`e (Gazel/ 5 Beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 HK 240. bk. (Aydın, 2019, s. 177). - <i>Musavver Dîvân-ı Necâtî</i> . Mısır Milli Kütüphanesi. Arşiv no: 18, v. 330b.
Gözümün yaş yirine tırmayup açar çanı Derd-i ‘aşkuñ şanemâ ölmek imiş dermânı ²⁵ Güneşün yakduğı dütmey yâ Necâtî niçün Âteş-i hüsnün ile göge boyar efgânı (Gazel/ 5 Beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Nuruosmaniye Kütüphanesi. Arşiv no: 4968. bk. (Oytun, 2014, s. 93). - <i>Musavver Dîvân-ı Necâtî</i> . Mısır Milli Kütüphanesi. Arşiv no: 18, v. 334a. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Yza 6902, v. 137b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Fransa Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Turc 281, v. 199b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Bosna-Hersek Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesi. Arşiv no: 2004, v. 168b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi. Arşiv no: 690, v. 151a. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Avusturya Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Cod. A.F. 313, v. 15b. - <i>Dîvân-ı Necâtî</i> . Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi. Arşiv no: O Sp. 38, v. 178a.

²⁵Gazelin 3 ve 4 nolu beyitleri Ali Nihat Tarlan’ın *Dîvân* neşrinde 612 nolu gazelde bulunmaktadır (Tarlan, 1963, s. 530).

3.2. Tek Tanıklı Manzumeler

Şiir mecmualarında Necâtî'ye ait olarak yer alan şiirlerden 5 adedi sadece tek bir kaynak metinde yer almaktadır. Başka bir şaire aidiyetine dair elde somut veriler olmamakla beraber yüzlerce kaynak metinden sadece birinde yer alması itibarıyla bu şiirlere ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Necâtî aleyhine herhangi bir durum ile karşılaşılmaması manzumelerin şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmesinin önüne geçmektedir. Şu hâlde bu manzumeler “tek tanıklı şiirler” adı altında gösterilmiş ve şüpheli şiirler ile Necâtî'ye ait olma ihtimali yüksek şiirler arasında konumlandırılmıştır.

Tablo. 2. Tek Tanıklı Manzumeler

Manzumenin Matla ve Makta Beyti/ Nazım Şekli-Toplam Beyit	Tanık
Hüsnü'nün mecmû'asın Câmî Bahâristân oğur Şeyh Sa'dî Gülsitân yazar velî Bostân oğur	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 HK. 319/1. bk. (Özyön, 2013, s. 382)
Mülk-i nazmuñ kim Necâtî Beg olupdur Hüsrev'i Şimdi hep şâ'irler anı şâhib-i dîvân oğur (Gazel/ 7 beyit)	
Hâkister-i miñnetde kalur mı ebedî zâr Elbette bulur gevher-i pâkîze harîdâr	- <i>Şiir Mecmuası</i> . İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi. Arşiv no: ŞR 60. bk. (Arslan T., 2018, s. 226).
Mikdâr-şinâs olana 'âlemde kâlemder Yektâ suhan-ı gevher ile lafz-ı güher-bâr (Gazel/ 5 beyit)	
Merhamet kılsa nola ben hastaya ol nâzenîn مصطفى ما جاء الا رحمة للعالمين ²⁶	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi. Arşiv no: Y-29. bk. (Kızılçay, 2019, s. 151)
Ey Necâtî yüzini görmek kaçan mümkün ola وجهه كالشمس فيها متعة للناظرين ²⁷ (Gazel/ 6 beyit)	
Yine cem' oldı gönül zülf-i perîşanlar ile Ne perîşanlar ile belki perî-şânlar ile	
Didiler küy-ı güzellerde Necâtî'yi gören Bâğ-ı cennetde yürür hürî vü rıdvânlar ile (Gazel/ 5 beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Arşiv no: 1969. bk. (Çelik, 2015, s. 205)
Aqlum esâsın eyledi fikr-i lebûñ harâb Başdan çıkardı âhîr o bîçâreyi şarâb	- <i>Câmî'ü'n-Nezâir</i> . Beyazıt Devlet Kütüphanesi. Arşiv no: Bâyezid 5782. v. 20b-21a. bk. (Karavelioğlu, 2009, s. 282)
Zâtuñ hemîşe mesned-i devletde ber-karâr Bârî katında her dilegüñ ola müstecâb (Kaside/ 23 beyit)	

²⁶“Mustafa, ancak âlemlere rahmet olarak gelmiştir”.

²⁷“Onun yüzü, bakana keyif veren güneş gibidir” (Kızılçay, 2019, s. 151).

3.3. Necâtî'ye Aidiyeti Şüpheli Olanlar

Yapılan taramalarda şiir mecmualarında Necâtî'ye atfedilen 13 manzumenin muhtelif metinlerde başka şairler adına tanıklandığı tespit edilmiştir. Bazı şiirlerde Necâtî adına tanık sayısı fazla iken bazılarında durum Necâtî aleyhine seyretmektedir. Ancak manzumelerin geneli göz önünde bulundurulduğunda şiirlerin Necâtî'ye aidiyeti şüpheli bir durum arz etmektedir. Manzumelerin muhtelif metinlerde tanıklanmaları çoğu zaman Necâtî adına tanıklanma durumundan çok daha fazladır. Şüphe durumlarının ayrıntılı izahatı ile Necâtî'ye atfedilen ve basılı divan metninde yer almayan şüpheli şiirler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 3. Şüpheli Manzumeler

Manzumenin Matla ve Makta Beyti/ Nazım Şekli- Toplam Beyit	Necâtî Lehine Tanıklar	Necâtî Aleyhine Tanıklar
Sırruñı fâş eyleme nâ-ehle cân elden gider Bülbül-i şürde olma gülsitan elden gider	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Marmara İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi. Arşiv no: I0021123. bk. (Özavcı, 2019, s. 101)	- <i>Niyâzî-i Mısrî Dîvânı</i> . Gazel no: 67. (Erdoğan, 1993, s. 204). <i>Şiir Mecmuası</i> . Nişânî adına. Houghton Kütüphanesi. Arşiv no: Ms Turk 59. bk. (Güneş, 2015, s. 448)
Ey Necâtî dünya için zerrece ğam yime kim Cidd ü cehd itmek ne lâzım çünkü cân elden gider (Gazel/ 5 beyit)	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Diyarbakır İhtisas Kütüphanesi. Arşiv no: 101. bk. (Akman, 2021, s. 280)	- <i>Tezkîre-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye</i> . Âdem Dede adına. (Genç İ. , 2018, s. 25) - <i>Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü</i> . Âdem Dede adına. (Eren, 2020) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Âdem Dede adına. bk. (Akpınar, 2015, s. 159) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Âdem Dede adına. Millet Kütüphanesi. Arşiv no: 560. bk. (Ay, 2015, s. 363) - <i>Kemâl Paşazâde Dîvânı</i> . Gazel no: 126. (Saraç, 2021, s. 180) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Belligî adına. Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 HK. 319/1. bk. (Özyön, 2013, s. 60) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Kemâl Paşazâde adına. Topkapı
'Älemde ğam kişîye dem-â-dem gelür gider Ädem mi var ki 'älemde ħurrem gelür gider	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Şahsi Kütüphane. bk. (Coşkun N. , 2019, s. 101)	
Ädem gerek ki adını 'älemde añdura Ad qalür ey Necâtî ädem gelür gider (Gazel/ 5 beyit)		

	Kütüphanesi. Arşiv no: Turc- 380, v. 22a.	
Âyet-i hüsnün görüp imâna gelmişlerdenüz Aç cemâlin muşhafın Qur'ân'a gelmişlerdenüz	- Şiir Mecmuası. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı. Arşiv no: K.1451, v. 9a.	- Şiir Mecmuası. Âşık Paşa adına. (Gölpınarlı, 1936, s. 97) - Pervâne Bey Mecmuası. Sâkî adına. (Gıynaş, 2017, s. 1116) - Şiir Mecmuası. Şahsi Kütüphane. Sürûri adına. bk. (Polat, 2018, s. 173). -Acem Sürûri Divançesi. (bazı beyitleri itibarıyla) (Şaripbekova, 2001, s. 262). - Şiir Mecmuası. Milli Kütüphane. Ümidî adına. Arşiv no: Yz A 803. bk. (Gıynaş, 2009, s. 236)
Bu Necâti kuluña ey şâh-ı 'âdil eyle dâd Hâlümüz 'arz itmege dîvâna gelmişlerdenüz (Gazel/ 5 beyit)		
Zülf-i miskîni yine ol mâh zencîr eylemiş Ya'nî ben dîvâneyi tutmağa zencîr eylemiş	- Şiir Mecmuası. Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Arşiv no: 1972. bk. (Koca, 2014, s. 367)	-Dîvân-ı Cem Sultân. (Babaaslan, 2020, s. 88)
Şol kadar çekdi Necâti derd ü miñnet kim anuñ Toprağın güyâ Hudâ derd ile tahmîr eylemiş (Gazel/ 5 beyit)		
Cihâna şâh olup şâhum cihân turdukça turduñ tut Cihân mülkine Şeddâdî binâ bünyâdın urduñ tut	- Şiir Mecmuası. Sermet Çifter Yazma Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 242, bk. (Işık, 2022, s. 104)	- Şiir Mecmuası. Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi. Firâkî adına. Arşiv no: 59. bk. (Temur, 2013, s. 164) - Şiir Mecmuası. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Firâkî adına. Arşiv no: T 752. bk. (Polat, 2019, s. 100) -Şiir Mecmuası. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi. Firâgî adına. Arşiv no: ŞR 000074. bk. (Özbektaş, 2022 s. 90) - Şiir Mecmuası. Millî Kütüphanede. Firâkî adına. Arşiv no: 06 Hk 436. bk. (Akdağ, 2011, s. 80) - Şiir Mecmuası. Sermet Çifter Yazma Eserler Kütüphanesi. Firâkî adına. Arşiv no: Y-593. bk. (Arikan, 2021, s. 293) - Şiir Mecmuası. Milli
Ƙonağun 'aķıbet bāğ-ı ferāgatdür benüm cānum Şabā-veş çıkup her yana ha yildün (ha) yöpürdün tut (Gazel/ 5 beyit)		

		Kütüphane. Âlî Efendi adına. Arşiv no: 06 Mil Yza 54. bk. (Akatay, 2017, s. 184) -Şiir Mecmuası. Firâkî adına. Alevî-Bektâşî Kültür Enstitüsü. Arşiv no: 24. bk. (Çağlayan, 2022, s. 65)
Za'îf ü nâ-tevân oldum esirge ey yüzi mâhum Yetiş kim derd-i hecründen çıkupdur göklere âhum Necâtî her ne deñlü yol hâşarnâk ise bāküm yok 'Adem mülkine gitdükdde olursa 'ışk hem-râhum (Gazel/ 5 beyit)	- Şiir Mecmuası. Hırvatistan Bilimler ve Sanatlar Akademisi Arşivi Doğu Koleksiyonu. Arşiv no: OZHA- 1177. bk. (Acar, 2023, s. 457)	- Bahârî Dîvânı. Gazel no. 74. (Pomakoğlu, 2013, s. 189).
Kaçma benden cânuma cân ol benüm kardaşcığum Gel meded derdüme dermân ol benüm kardaşcığum İstimâ' itme sözin lutf eyle her bed-güherüñ Çün Necâtî kuluña cân ol benüm kardaşcığum (Gazel/ 5)	- Şiir Mecmuası (Mecmu'atü'l- Letâ'if Sandukatü'l- Ma'ârif). Mısır el- Ezher Şeyhliği Kütüphanesi Lugat-ı Şarkiyye Koleksiyonu. Arşiv no: 87038/ 1245. bk. (Kaplan ve Efe, 2020, s. 101)	- Hayretî Dîvânı. Gazel no. 396. (Musluoğlu, 2021, s. 403)

Münevver kıldı eflâkı yüzün ey meh hayâlîkdan
Yaraşur sidre kaddüne dem ursa müntehâlıkdan
Ferâgat eyledi şandum seni ben pür-cefâlıkdan
Gözüm yaşın revân itdün firâkuñla cüdâlıkdan
Senüñle kaç t a zâlim şu şızmazdı aralıktan

Necâtî goncalar içre görüp sen verd-i hândâni
Göñül virdi nola bülbül gibi eylerse efgânı
Gözünün yaşı kan oldu demidür kılsañ ihsânı
Laţîfî yoluña cânâ virtürdi şıdk ile cânı
Aña rahm eyleyüp eksük dinür buna vefâlıkdan
(Tahmis/ 5 bend)

-Şiir Mecmuası.
Houghton
Kütüphanesi.
Arşiv no: MS
Turk 59. bk.
(Güneş, 2015, s.
519)

- Şiir Mecmuası. Siyâhî
adına. Milli Kütüphane.
Arşiv no: 06 Hk 240. bk.
(Avcı C. , 2019, s. 86)
- Şiir Mecmuası. Sipâhî
adına. Nuruosmaniye
Kütüphanesi. Arşiv no:
4962 bk. (Mazreku, 2019,
s. 147)
- Şiir Mecmuası. Sipâhî
adına. Süleymaniye
Kütüphanesi Galata
Mevlevihanesi
Koleksiyonu. Arşiv no:
171. bk. (Adibeş, 2018, s.
98)
- Şiir Mecmuası. Siyâhî
adına. İzmir Milli
Kütüphane. Arşiv no:
2009/1. bk. (Çelik, 2020, s.
137)
-Şiir Mecmuası. Siyâhî
adına. Milli Kütüphane.
Arşiv no: 06 HK. 319/1. bk.
(Özyön, 2013, s. 143)
- Şiir Mecmuası. Sipâhî
adına. Milli Kütüphane.
Arşiv no: MİL YZA 1641.
bk. (Direkli, 2022, s. 531)
- Şiir Mecmuası. Sipâhî
adına. Süleymaniye
Kütüphanesi. Arşiv no:
5214. bk. (Giray, 2018, s.
147)

Niçe bir zülfün ucına dil-berâ cân aşasın
Bâri öldür çekmeyin her lahza cevruñ tāsasın

Hañcer-i hicrünle çâk itdün Necâtî göñlini
Vahtidür kim süzen-i mihrünle cânâ kaçasın
(Gazel/ 5 beyit)

- Şiir Mecmuası.
Millet Yazma
Eserler
Kütüphanesi.
Arşiv no: Ali
Emiri Manzum
577. bk. (Sağlam,
2021, s. 250)

- Şiir Mecmuası. Cem
Sultan adına. Topkapı
Sarayı Kütüphanesi. Arşiv
no: 1972. bk. (Bozyiğit,
2015, s. 399)
- Cem Sultan Dîvânı. Gazel
no: CCXXXV. (Ersoylu,
2013, s. 174)

- Şiir Mecmuası.
Millet Yazma
Eserler

- Revânî Dîvânı. Gazel no:
315. (Avşar, 2017, s. 361)
- Şiir Mecmuası. Tahran
İslâm Kütüphanesi. Revânî
adına. Arşiv no: 15581. bk.
(Çokur, 2017, s. 200)
- Şiir Mecmuası. İran Şurâ
Meclis Kütüphanesi.

Nola dirlerse baña 'aşık-ı şeydâdur bu Hele dirlir saña da dil-ber-i ra'nâdur bu ²⁹	Kütüphanesi. Arşiv no: Aemn 635, bk. (Hayat, 2016, s. 309; Karavelioğlu, 2017, s. 58) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Millî Kütüphane. Arşiv no: 06 Hk 436. bk. (Akdağ, 2011, s. 63, 65)	Revânî adına. Arşiv no: 9810. bk. (Gök, 2018, s. 315) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Revânî adına. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşiv no: BEL_Yz_00092. bk. (Öztürk, 2019, s. 11) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Revânî adına. Arşiv no: 1969. bk. (Çelik, 2015, s. 196) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Milli Kütüphane. Revânî adına. Arşiv no: 06 Mil Yz B 799. bk. (Evren, 2013, s. 54)
Dil giriftâr itme şâhum bend ile zindânda Böyle kânûn eyleme bu mülket-i 'Osmân'da	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Millî Kütüphane. Arşiv no: 06 Yz A 7521. bk. (Şeker, 2019, s. 137) - <i>Şiir Mecmuası</i> . İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi. Arşiv no: SR_000075, v. 14a.	- <i>Pervane Bey Mecmuası</i> . Necâ adına. (Gıynaş, 2017, s. 1371). - <i>Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü</i> . Necâ adına. (Kaplan, 2020)
Nice toynca görem sen gül-i nâzûk-bedeni Kendü kirpügüm olupdur baña gözüm diken	- <i>Şiir Mecmuası</i> . İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi. Arşiv no: SR_000075. v. 14b.	- <i>Şiir Mecmuası</i> . Kemâlpaşazâde adına. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 458/ 1. bk. (Ağar, 2020, s. 194). - <i>Şiir Mecmuası</i> . Kemâlpaşazâde adına. Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Arşiv no: 1969. (Çelik, 2015, s. 303) - <i>Kemâl Paşazâde Dîvânı</i> . Gazel no: 442. (Saraç, 2021, s. 359) - <i>Şiir Mecmuası</i> . Kemâlpaşazâde adına. Süleymaniye Kütüphanesi. Arşiv no: 59. bk. (Donuk, 2011, s. 120)

²⁹Gazelin 6 ve 7 nolu beyitleri Ali Nihat Tarlan'ın *Dîvân* neşrinde yer almaktadır (Tarlan, 1963, s. 415).

- *Şiir Mecmuası*. Muhibbî
adına. Türk Kültürü ve
Hacı Bektaş Veli Araştırma
Merkezi Kütüphanesi.
Arşiv no: 437. bk.
(Karasakal, 2021, s. 150)

SONUÇ

Yazma metinlerden temin edilen bilgiler doğruluğuna ve sıhhatine dair yapılacak her türlü değerlendirme, yazma eserlerin oluşum ve gelişim süreçlerinin farklılıkları sebebiyle kaygan bir zemine dayanmaktadır. Yazar, müstensih, mücellid, müzehhib vb. şahısların her birinin belirli ölçülerde tasarruf sahibi olduğu yazma eserler, dinamik yapısı itibarıyla metinsel karışıklıkların olma ihtimalini her zaman bünyesinde barındırır. Tezkire metinlerinde ve divan nüshalarında belirli oranlarda müşahede edilen bu ihtimal, sözel kaynaklara, kişisel zevklere ve toplumsal beklentilere dayalı olan, geneli itibarıyla herhangi bir kaynak açıklamasında bulunulmayan şiir mecmualarında çok daha yüksektir. Basılı divan metinlerinde yer almayan şiirlerin tespitinde genelde şiir mecmualarının kaynak metin olarak gösterilmesi, başkaca pek çok sebebi barındırmakla beraber karışma ve bulaşma ihtimalinin bir yansıması olarak da değerlendirilmelidir. Günümüzde bir kısım araştırmacılarca şiir mecmualarının, şairlere, edebiyat tarihine ve metinsel birikime olan katkısı ve buna dair gördüğü işlevsel tutumu teslim edilmekle beraber yazma eser olarak sıhhat derecesinin sorgulandığı ve şiir mecmualarına metin tenkidi bağlamında olumsuz değerlendirmelerde bulunulduğu görülmektedir. Bu durum mecmualardan elde edilen bilgilerin tezkire, divan nüshaları, arşiv metinleri vb. kaynaklarca doğrulanmasının gereğini ortaya koymaktadır.

Şiir mecmualarının temel alındığı basılı divanlarda yer almayan şiirlere dair yapılan çalışmaların kahir ekseriyeti metin neşrinden ibarettir. Bazı çalışmalarda görülen ve atfedilen şairlerin üslup özellikleri çerçevesinde gerçekleştirilen aidiyet temelli araştırmalar kıymetli ama belirgin sonuçlara ulaşmak için tek başına yeterli değildir. “Tarama ve tanıklama yöntemi” ile atfedilen şiirlerin şairlerine aidiyeti adına önemli bir merhale katedilmektedir. Aynı anda birden fazla manzumeye uygulanabilen bu yöntem pdf veya word formatında divan, tezkire ve şiir mecmualarının tarandığı, intihal yazılım programları aracılığıyla dosya karşılaştırma işlemlerinin yapıldığı işlevsel bir süreçte dayanmaktadır. Bu süreç sonunda toplanan veriler doğrultusunda şiirler, atfedildikleri şairlerin lehine ve aleyhine tanıklarla birlikte değerlendirilmekte ve buna göre “şaire ait olabilecek şiirler”, “tek tanıklılar” ve “şüpheli şiirler” başlıkları altında kategorilere ayrılmaktadır. Böylece tanıkları açısından herhangi bir tereddüdün olmadığı ve üzerlerinde dil ve üsluba dair inceleme ve karşılaştırmaların yapılabileceği manzumeler ayrıştırılabilmektedir.

Taranılan bine yakın şiir mecmuasında Necâtî Bey’in Ali Nihat Tarlan tarafından tertip edilen *Dîvân* baskısında yer almayan 25 şiire rastlanmıştır. Bu şiirler beş yüze yakın şiir mecmuasında, altı yüze yakın divan metninde ve muhtelif tezkirelerde taranmıştır. Ayrıca bazı intihal yazılım programları aracılığıyla internet üzerinde yayımlanan herhangi bir çalışmada bahsi geçen şiirlerin bulunup bulunmadığı kontrol edilmiştir. Tüm bu işlem aşamaları bilgisayar ve yazılım imkânları doğrultusunda yapıldığından günlerle ifade

edilebilecek kısa bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle 13 manzumenin muhtelif kaynaklarda başka şairler adına tanıklandığı tespit edilmiştir. Bu sayı Necâtî Bey'e atfedilen şiirlerin toplam sayısının yarısından fazladır. Bu durum dahi şiir mecmualarına dikkatle yaklaşılması gerektiğine örnek teşkil etmektedir. Şüpheli şiirler olarak belirlenen bu manzumelerin tanıklanma durumlarına bakıldığında kahir ekseriyeti itibarıyla Necâtî aleyhine yükselen bir grafik söz konusudur. Şaire atfedilen manzumelerden 5 adedi yalnızca bir kaynak metinde yer almakta olup bu şiirlerin ne şair lehine ne de aleyhine başka hiçbir tanıklanma durumu bulunmamaktadır. Binin üzerinde metinden yalnızca bir tanesinde şaire ait olarak zikredilen bu şiirlerin tek tanıklı şiirler olarak gösteriminin uygun olacağı düşünülmüştür. Sürecin tüm basamaklarından şüpheye yer bırakmayacak şekilde geçen, atfedildikleri kaynak metin haricinde başta *Necâtî Bey Dîvânı* yazma nüshaları olmak üzere başkaca pek çok metinde şair lehine tanıkları bulunan 7 şiir Necâtî Bey'e aidiyeti mümkün şiirler olarak belirlenmiştir.

Necâtî Bey'e atfedilen şiirler üzerinde gerçekleştirilen tarama ve tanıklama esasına dayalı bu yöntem, bir şaire atfedilen şiirler ile ilgili yapılabilecek aidiyet eksenli araştırmalarda atılabilecek ilk adımı teşkil etmektedir. Bu işlem basamağı sayesinde araştırmacının başında şüpheli görülen şiirlerin tespiti yapılarak dikkat ve mesai tereddütlerin olmadığı şiirlere yönelecektir. Yahut ele alınan tüm şiirler şüpheli çıkacak ve böylece araştırma şüpheli şiirler ile atfedildikleri şairler arasında dil ve üslup temelli karşılaştırmalara ayrılacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2023). *Mecmû'atü'l-Eş'âr inceleme-metin (OZHA-1177)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Adibeş, A. (2018). *Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevkevhânesi koleksiyonu 171 numaralı mecmua (116-232) inceleme-karşılaştırmalı metin*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.
- Ağar, K. (2020). *Mecmû'a-i Eş'âr, Süleymâniye Kütüphanesi Aşir Efendi koleksiyonu 458/ 1 (Vr. 1b-33a)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, Kocaeli.
- Akatay, K. (2017). *Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 54 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası: Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id (inceleme-metin)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ.
- Akdağ, Ü. (2011). *Milli Kütüphane'deki 06 Hk 436 numaralı şiir mecmuası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Akman, F. (2021). *Diyarbakır İhtisas Kütüphanesi 101 numaralı şiir mecmuası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi SBE, Diyarbakır.
- Akpınar, A. (2015). *Mecmû'a-i Eş'âr adlı bir Mevlevî Mecmû'asının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, Trabzon.

- Aksoyak, İ. H. (2005). Gelibolulu Mustafa 'Âlî ve Bâkî'nin münasebetleri (Kühü'l-ahbâr ve Divanlarına göre). *Osmanlı Araştırmaları Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-1*, 25, 69-82.
- Aksoyak, İ. H. (2022). Dîvânlar (Âlî/Çeşmî). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divanlar-ali-cesmi-tees-1559>
- Aktaş, N ve Halaçoğlu, Y. (1992). Başbakanlık Osmanlı arşivi. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, 122-126.
- Arıkan, M. (2021). Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi "Y-593" numarada kayıtlı şiir mecmuasının transkripsiyonlu metni ve mecmuaların sistematik tasnifi projesine (MESTAP) göre tasnifi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi SBE, Osmaniye.
- Arslan, S. (2020). *Osmanlı'da bilginin dolaşımı, bilgiyi istinsahla çoğaltmak*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Arslan, T. (2018). İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki ŞR 60 ve 89 numaralı şiir mecmuaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara.
- Avcı, C. (2019). *Mecmû'a-i Eş'âr, Ankara Milli Kütüphane numara: 06 Hk 240 (107b-138a)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, Kocaeli.
- Ay, S. (2015). Millet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 numarada bulunan şiir mecmuası. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Aydemir, Y. (2007). Metin neşrinde mecmuaların rolü ve karşılaşılan problemler. *Turkish Studies*, 2(3), 122-137.
- Aydın, T. (2019). Ankara Milli Kütüphane Mecmûa-i Eş'âr numara: 06 Hk 240 (57b-107a) (inceleme-metin). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, Kocaeli.
- Aynur, H. (1999). *15. yy. şairi Çâkerî ve dîvânı*. İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Babaaslan, G. (2020). Cem Sultân'ın Türkçe Divanı'nda bulunmayan bazı şiirleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 55-116.
- Bordalejo, B. (2011). Metin tenkidi yöntemlerinden stemmatik yaklaşımın tarihi. *Stemmatik Tenkitli Metin Neşrinde Soy-Ağacı Yaklaşımı* (M. Bedir, Çev.) içinde (s. 47-69). İstanbul: Küre.
- Bozyiğit, E. (2015). Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan no: 1972'de kayıtlı mecmû'a-i eş'âr (vr. 280b-360a). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, N. (2019). *18. yüzyıla ait divan tertibinde bir nazire mecmuası (inceleme-metin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Çağlayan, Ö. (2022). Alevî-Bektâşî Kültür Enstitüsü arşivi 24 numarada kayıtlı şiir mecmuasının transkripsiyonlu metni ve mecmuaların sistematik tasnifi projesine

- (MESTAP) göre tasnifi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi SBE, İzmir.
- Çakıroğlu, Y. (2013). Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 AK ZE 202 numaralı şiir mecmuası. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çelik, A. (2020). İzmir Milli Kütüphane’de 2009/1 numarada kayıtlı şiir mecmuasının mecmuaların sistematik tasnif projesine (MESTAP) göre tasnifi (1a-61a v.). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Çelik, B. (2015). *Topkapı Saray Kütüphanesi Revan no: 1969’da kayıtlı mecmû’a-i eş’âr (vr. 1-168) (incelem-metin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi SBE, Antalya.
- Çelik Vural, B. (2022). Dîvân-ı Hayâlî Bey nüshalarında şaire ait olmayan şiirler. *Türkbilig*, 43, 135-146.
- Çınarcı, M. N. (2016). *Türkçe şair tezkirelerinin kaynakları*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çokur, S. (2017). XVII. yüzyıl şâiri Azâkî’nin derlediği mecmûası (inceleme-metin-tpkıbasım). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi SBE, Diyarbakır.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı. <https://www.devletarsivleri.gov.tr/>
- Direkli, İ. (2022). Musammat mecmuaları ve Gencîne-i Eş’âr (Milli Ktp. Yz. A 1641) isimli musammat mecmuası (metin-inceleme). Yayınlanmamış doktora tezi, Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dîvân-ı Necâtî*. Avusturya Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Cod. A.F. 313.
- Dîvân-ı Necâtî*. Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi. Arşiv no: 2004.
- Dîvân-ı Necâtî*. Fransa Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Turc 281.
- Dîvân-ı Necâtî*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 1755.
- Dîvân-ı Necâtî*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: 3813.
- Dîvân-ı Necâtî*. Koyunoğlu Şehir Müzesi Kitaplığı. Arşiv no:13503.
- Dîvân-ı Necâtî*. Michigan Üniversitesi Kütüphanesi. Arşiv no: 403.
- Dîvân-ı Necâtî*. Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Yz Fb 230.
- Dîvân-ı Necâtî*. Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Hk 260.
- Dîvân-ı Necâtî*. Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Yza 6902.
- Dîvân-ı Necâtî*. Milli Kütüphane. Arşiv no: 06 Hk 865.
- Dîvân-ı Necâtî*. Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi. Arşiv no: O Vet. 52.
- Dîvân-ı Necâtî*. Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi. Arşiv no: O Sp. 38.

- Dîvân-ı Necâtî*. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi. Arşiv no: 748.
- Dîvân-ı Necâtî*. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi. Arşiv no: 690.
- Donuk, S. (2011). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 numarada kayıtlı mecmû'a-i eş'âr isimli şiir mecmuası (1a-70b)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep.
- Ercan, Ö. ve Hocoğlu Alagöz, K. (2018). Metin Neşri Çalışmalarına Bir Katkı: Müstensihlerin İmlâ Tasarrufları ve Kullandıkları Rumuzlar. *Diyalektolog*, (19), 149-178.
- Erdoğan, K. (1993). *Niyazi-i Mısri, hayatı-edebî kişiliği, eserleri ve divanının tenkidli metni*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum.
- Eren, M. (2020). Adem Dede. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adem-dede>.
- Ersoylu, İ. Halil (2013). *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ertek Morkoç, Y. (2003). *Eğirdirli Hacı Kemâl'in Câmiü'n-nezâir'i*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir.
- Erünsal, İ. E. (2021). On altıncı asrın kayıp şâirleri (N. Gür, Ed.). *İskender Pala Armağanı* içinde (s. 510-528). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Evren, B. (2013). *Mecmua-i Gazeliyyat-ı Kadim*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Üniversitesi SBE, Nevşehir.
- Genç, İ. (2018). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Gıynaş, K. A. (2009). Milli Kütüphanedeki Yz A 803 numaralı mecmuanın transkripsiyonlu metni. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Gıynaş, K. A. (2017). *Pervâne Bey mecmuası*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Giray, A. (2018). Klasik Türk edebiyatı kaynaklarından şiir mecmûaları mecmûa-i eş'âr: Sk. Hacı Mahmud Efendi, 5214. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi SBE, Düzce.
- Gök, N. (2018). İzâkî mecmuasının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi SBE, Ardahan.
- Gölpınarlı, A. (1936). Aşık Paşa'nın şiirleri. *Türkiyat Mecmuası*, 87-100.
- Güleryüz, Ö. S. (2008). Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü 4078 numarada kayıtlı 16. yüzyıla ait bir şiir mecmuası (51a-100b). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

- Güneş, H. A. (2015). *Mecmûa-i eş'âr (Houghton Ktp. Ms Turk 59) inceleme-karşılaştırmalı metin*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.
- Gürbüz, M. (2013a). Mecmuaların tüketim biçimleri üzerine kimi tespitler. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (12), 67-74.
- Gürbüz M. (2013b). Şiir mecmualarının kaynakları üzerine. *Turkish Studies*, 8(1), 315-322.
- Hayat, İ. (2016). Mecmua-i eş'âr (Aemnz 635). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kültür Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Işık, Ö. F. (2022). *Sermet Çifter Kütüphanesinde bulunan 242 arşiv nolu mecmûanın transkripsiyonlu metni*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erzurum Teknik Üniversitesi SBE, Erzurum.
- İlhan, E. (2021a). Dîvân (Necâtî). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-necati-bey>
- İlhan, E. (2021b). Necâtî Bey'in Kastamonu hayatına dair bazı tespitler ve düzeltmeler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(2), 1030-1049.
- İntihal.net*. <https://intihal.net/>
- İthenticate*. <https://www.ithenticate.com/>
- İşler, N. (2021). Eski Türk edebiyatı çalışmalarında dijital kaynaklar ve uygulamalar. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 249-272.
- Kaçar, M. (2022). Arşiv belgeleri ışığında Şeyh Galip ve şiirleri hakkında yeni bilgiler (M. Kaçar, Ö. Arslan, Y. Karakuş, Ed.). *Mevlevilik, Mevlana ve Şeyh Galip Üzerine İncelemeler* içinde (s. 245-260). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Kadaş, S. (2021). Dîvân (Ahmed). *Türk edebiyatı eserler sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-ahmed-pasa>
- Kaplan, H. (2016). İki şair bir şiir I. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 56, 1031-1062.
- Kaplan, H. (2017). Divan edebiyatında intihal: alıntı mı çalıntı mı?. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (40), 39-98.
- Kaplan, H. (2018a). İki şair bir şiir II. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 63, 19-33.
- Kaplan, H. (2018b). Bâkî'nin basılı divanlarında yer almayan şiirleri ve divanının bir nüshası üzerine bazı notlar. *International Journal of Language Academy*, 6(2), 223-253.
- Kaplan, Y. (2020). Neca. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neca>.

- Kaplan, Y. ve Efe, Z. (2020). Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin bilinmeyen bir eseri: Mecmu'atü'l-Letâ'if Sandukatü'l-Ma'ârif. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (22), 52-119.
- Karasakal, Y. (2021). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Kütüphanesi 437 numarada kayıtlı şiir mecmuası (inceleme-metin-MESTAP'a göre tasnifi). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Karavelioğlu, M. A. (2009). Necati Beğ'in yayımlanmamış bir kasidesi. *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu "Ölümünün 500. Yılında Şâir Necâtî Anısına"* içinde (s. 281-309). Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karavelioğlu, M. A. (2017). Millet Yazma Eser Kütüphanesi AEMNZ 635 numaralı mecmua. *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 43-67.
- Kılıç, F. (2010). Edebiyat tarihimizin vazgeçilmez kaynakları: şair tezkireleri. *Klâsik Türk Edebiyatının Peşinden* içinde (s. 11-37). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kınay Civelek, N. (2022). Sehâbî'nin Dîvân'ında yer almayan şiirleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 405-415.
- Kızılcay, B. (2019). Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y-29 numarada kayıtlı 18. yüzyıla ait bir mecmûa (yk. 1a-58b) çeviri yazılı metin-inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Koyuncu, D. G. (2018). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T-3031 numarada kayıtlı mecmû'a-i eş'âr*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi SBE, Zongultak.
- Koca, S. (2014). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan no: 1972'de kayıtlı mecmû'a-i eş'âr (vr. 160b-240a)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, M. F. (1997). Bir kaside iki şair: Nef'î-Cevrî. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 4, 191-202.
- Köksal, M. F. (2012). Şiir mecmualarının önemi ve "mecmuaların sistematik tasnifi projesi (MESTAP)". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* içinde (s. 409-432). İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Kurnaz, C. ve Çeltik H. (2013). Şairlerin gözüyle mecmûa. *Turkish Studies*, 8(1), 21-49.
- Maas, P. (2011). Metin tenkidi. *Stemmatik Tenkitli Metin Neşrinde Soy-Ağacı Yaklaşımı* (M. Bedir, Çev.) içinde (s. 9-40). İstanbul: Küre Yayınları.
- Macit, M. (2017). Şah İsmail Ahmet Paşa Divanı'nı okudu mu?. *Bilig*, 80, 265-278.
- Mazreku, G. (2019). Nuruosmaniye Kütüphanesi 4962 numaralı mecmua (123.b-163.b) transkripsiyonlu metni. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

- Mermer, A., ve Koç Keskin, N. (2021). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Musavver Dîvân-ı Necâtî*. Mısır Millî Kütüphanesi (Darü'l-Kütübü'l-Kavmiyye). Arşiv no: 18.
- Musluoğlu, F. (2021). Hayretî Divanı (tenkitli metin – dil içi çeviri). Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Oytun, E. (2014). Nuruosmaniye 4968 nolu şiir mecmuası vr.1a-64b. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Özavcı, F. (2018). Şiir mecmuası: inceleme-metin (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi demirbaş no: I0021123). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Siirt Üniversitesi SBE, Siirt.
- Özbektaş, Ş. (2022). İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki Şr_000074 numaralı şiir mecmuası (inceleme, metin ve MESTAP'a göre tasnifi). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi SBE, Ordu.
- Özer, F. (2018). Tarih ve edebiyat metinleri bağlamalı dizin ve işlevsel sözlüğü sistemi (TEBDİZ). *Bilig*, (86), 219-221.
- Öztürk, F. (2022). Bâkî Dîvânı'nın eleştirel neşirleri ve yeni bir neşrin gerekliliği üzerine (H. Kaplan, Ed.). *Bâkî Kitabı* içinde (s. 399-420). İstanbul: DBY Yayınları.
- Öztürk, Y. T. (2019). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_O0092, numaralı şiir mecmuası (85b-171b v.) inceleme-metin ve Mestap tablosu, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Özyön, C. (2013). Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 HK. 319/1. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Polat, A. (2019). İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T752 Numarada kayıtlı mecmuanın transkripsiyonlu metni ve şiir mecmualarının sistematik tasnifine göre tasnifi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Korkut Ata Üniversitesi SBE, Osmaniye.
- Polat, G. (2018). Maraşlı Rüstem Efendi şiir mecmuası: 1b-119a. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sütçü İmam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş.
- Polat, S. (2015). *Metin tenkidi*. İstanbul: İFAV Yayınları.
- Polat Aktaş, N. (2020). Necâtî Beyin/Mevlânâ Sâkî'nin bir şiiri üzerine bazı düşünceler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (25), 853-865.
- Pomakoğlu, A. (2013). Bahârî Dîvânı: inceleme ve metin. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Roxburgh, D. J. (2012). Kitaba dair yeni keşifler (R. Şişman, Çev.). *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* içinde (s. 453-492). İstanbul: Turkuaz Yayınları.

- Rukancı, F. (2008). Osmanlı Devleti'nde arşivcilik çalışmaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 414-434.
- Sağlam, M. (2021). Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 577 numarada kayıtlı şiir mecmuası: çeviri yazılı metin-inceleme ve Mestap'a göre tasnifi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, Trabzon.
- Saraç, M. A. Y. (2021). *Kemâl Paşazâde Dîvân ve diğer şiirler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şaripbekova, S. (2001). Acem Surûrî ve divançesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara.
- Şeker, B. (2019). *Millî Kütüphane 06 YZ A 7521 numaralı şiir mecmuası (inceleme-metin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Bayezid Üniversitesi SBE, Ankara.
- Şentürk, A. A. (2011). Metinbankası projesi ve eski Türk edebiyatı metinlerini yeniden okuma ve yorumlamaya dair düşünceler. *Yücel Dağlı Anısına* içinde (s. 522-555). İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Sevgi, A., ve Sevindik, H. (2016). *Cezerî Kâsım Paşa Sâfi divanı*. Konya: Palet Yayınları.
- Şiir mecmuası*. Fransa Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Turc-380.
- Şiir mecmuası*. Fransa Milli Kütüphanesi. Arşiv no: Turc-302.
- Şiir Mecmuası*. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi. Arşiv no: SR_000075.
- Şiir Mecmuası*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı. Arşiv no: K.1451.
- Şiir Mecmuası*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Arşiv no: T3785.
- Tanyıldız, A. (2015). Necâtî ve Revânî dîvânlarındaki mükerrer gazeller üzerine. *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi*, (1), 10-24.
- Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü (LEHÇEDİZ)*. <https://lehcediz.com/>
- Tarlan, A. N. (1963). *Necatî Beg divanı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Taşkın, G. (2020). Bâkî dîvânının iki nüshası ve Osmanlı metin çalışmalarının problemleri üzerine bazı düşünceler. *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 327-342.
- Temur, Z. (2013). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 numarada kayıtlı mecmû'a-i eş'âr isimli şiir mecmuası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep.
- Tılfarlıoğlu, M. (2022). Bu şiirler kimin I?. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 442-461.
- Tılfarlıoğlu, M. (2022). Bu şiirler kimin II?. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 813-835

Turnitin. https://www.turnitin.com/login_page.asp?err=3300&lang=tr_TR

Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü. <http://tees.yesevi.edu.tr/anasayfa>

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/>

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1977). *Dîvân*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1986). *Mecmua*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Uzun, M. İ. (2012). Tezkire, Türk edebiyatı. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 41, 69-73.

Witkam, J. J. (2017). Filolog taşı: Stemmayı aramaya devam etmek. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler* (A. Uğur, Çev.) içinde (s. 340-354). İstanbul: Klasik Yayınları.

Yılmaz, O. (2015). *Necâtî Bey dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Zülfe, Ö. (2006). Türkçe Dîvân'daki LXVI. gazel Fuzulî'nin mi? *Turkish Studies*, 1(2), 249-258.

A METHOD PROPOSAL REGARDING THE BELONGING OF UNKNOWN POEMS IN POETRY JOURNALS IN THE SAMPLE OF NECATI

ABSTRACT

Poetry journals that meet the literary tastes and expectations of the society with the poets they contain, biographical information, various anecdotes and poems, are versatile texts that include poets who are not included in biographical sources and the possibility of including poems that are not included in manuscript divans and critical publications. Titles and emphases pointing to the poems of poets that are not included in their printed divans draw attention both in the publication studies prepared on the poetry journals and in the studies at the level of articles and papers created by referring to the poetry journals. More important than the publication of the poems that are not included in the critical publications identified in the poetry journals is the questioning of the belonging of the poems to the poet to which they are attributed. It is not possible to talk about a method or a method unity, whose theoretical framework is drawn and applied in determining the belonging of the poems that are not included in the printed divans to their poets. In such studies, which consist of text publications, it is seen that the poems' belonging to their poets are handled within the framework of language, style and their presence in textual sources. Language and stylistic analyzes made without scanning the poems in a sufficient number of source texts and without minimizing the suspicion that they are attributed to other poets are valuable in terms of belonging, but are not sufficient and satisfactory. It is hoped the method proposal put forward in our study will carry out the questioning process to a large extent and will function as a elimination mechanism until the stylistic analysis of the attributed poems.

In the study, first of all, Necati's poems were reviewed in nearly a thousand poetry journals that were published and available in various manuscript libraries. As a result of the process, 25 poems that were not included in the publication of Necati Bey's Divan prepared by Ali Nihat Tarlan were determined. These poems were subjected to processes based on scanning and citing references on the basis of divans, poetry journals and tezkire texts and were divided into some categories according to the results obtained. Based on the data obtained, while the poems that may belong to Necati were determined, the suspicious ones were separated and their doubts were explained. Thus, by suggesting a method and categorization for similar studies through the example of Necati poems, the necessity of belonging-based inquiry processes has been emphasized.

Keywords: Divan literature, poetry journals, 15th century, unknown poems, Necati Bey.